T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

ŞEYH EBU'L-HÜDÂ VE RAKÂİKU'R-RAVVÂSİYYE ADLI ESERİ

(YAZARIN TANITIMI VE RİSALESİNİN TERCÜMESİ)

(DİPLOMA ÇALIŞMASI)

YÖNETEN

Prof. Dr. Mehmet DEMİRCİ

HAZIRLAYAN

Selim LALE

e-mail: selim.lale@hotmail.com

İZMİR-1999

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Tercümesine gayret ettiğimiz, Şeyh Ebu'l-Hüda efendi'nin "Rakâiku'r-Ravvasiyye" adıyla kaleme aldığı risâlesi tasavvufî konuları hâvî bir eser olup tasavvufa sülûk etmek isteyenleri bu vetirede önlerine çıkabilecek tehlikelere karşı uyaran bir deniz feneri hükmündedir. Aynı zamanda tanzimatla başlayıp Sultan II. Abdülhamid devrinin siyasal ve sosyal olaylarının genel içerikleri hakkında da bilgi edinebileceğimiz bu eser aslında Ebu'l-Hüda efendi'nin üstâdı şeyh Ravvâs hazretlerinin değişik meclislerde yaptığı sohbetlerden bizzât Ebu'l-Hüda efendi tarafından derlenmiştir.

Eserin aslı birbirinden bağımsız otuzyedi sohbetten oluşmaktadır. Sohbetlerin bitiminde "tenbih" başlığı altında Şeyh Ravvâs'ın terceme-i hâli ve Ebu'l-Hüda efendi'nin Şeyh Ravvâs'a ithaf ettiği bir mersiyeden müteşekkildir. Biz risâlenin tercümesinde "tenbih bölümünü günümüz yazım tertibine uygun olması açısından giriş bölümüne dâhil edip özel bir başlık altında belirttik.

19.yy.'ın buhranlı dönemlerinde yaşayan Şeyh Ravvâs ve halifesi Ebu'l-Hüda efendi devrin çalkantılı dalgaları arasında kendi bölgelerinin (Irak, Suriye ve daha sonra İstanbul) sosyal kontrol mekanizması görevini üstlenmişlerdir. Özellikle Ebu'l-Hüda efendi Sultan II. Abdülhamid'in, halkın siyasi ve sosyal nabzını tutma ve onlarla sıkı bir ilişki içerisinde olma siyâsetine yardımcı olanlardır. Osmanlı Devleti aleyhine yabancı devletler ve onların Osmanlı topraklarında yaşayan yandaşı azınlık gürûhunca ortaya atılan kavmiyetçilik fikirlerinin bertaraf edilmesinde ve Müslüman halkları düşmana karşı yekvücud hâle getiren İslam Birliği siyâsetinin güç bulmasında Seyyid Ebûl Hûda'nın inkar olunamaz hizmetleri vardır.

Başta Ebu'l-Hüda efendi olmak üzere irfan hayatımızın harcını teşkil eden diğer mânevî büyüklerinin eserleri ve fikirlerinden yeterince haberdâr olduğumuz söylenemez. İşte biz Müslüman Türk gençliğinin mâneviyât dinamiklerinden haberdâr olmaları temennisiyle bu risâlenin tercümesine gayret

ettik. Türkiye kütüphanelerinde bekleyen, Seyyid Ebu'l-Hüdâ ve onun emsali meşâyıh-ı kirâmın telifâtı kadirşinas sevenlerinin gayretlerini beklemektedir.

Bize bu çalışmamızda destek olan muhterem hocam Prof. Dr. Mehmet Demirci Bey'e ve metnin tercümesinde yardımlarını gördüğüm hocalarıma şükranlarımı arzetmeyi üzerime düşen bir görev addediyorum. Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Selim LÂLE

İZMİR-1999

GİRİŞ

a)Seyyid Ebûl Hûda es-Sayyâdi Hakkında...

Asıl adı "Muhammed Ebu'l-Hüdâ İbn-i es-Seyyid Ebi'l Berekât Hasan Vâdi âl-i Hızâm es-Sayyâdi er-Rifâî" olan müellifimiz arşiv kayıtlarına dayanan resmi biyofrafisine göre Ramazan 1266/Temmuz 1849 yılında Halep'in güneyinde bulunan "Maarra" bölgesindeki "Hân Şeyhûn" köyünde doğdu.[1] babası Hasan Vadi oğlunun okuma yazma, Kur'an ve diğer İslami ilimleri öğrenmek ve iyi bir şekilde yetişmesi için ihtİmam gösterdi. Ebû'l Hüdâ altı yaşına ulaştığında Kur'anı öğrenip üç ay gibi kısa bir zaman içersinde hıfzını tamamladı. Yedinci yılda Kur'an tecvidini bu memleketin Kurrâlar Şeyhi **Mahmûd b. El-Hâc Tâhâ**'dan usulünce okudu. Fıkıh alanında zamanın meşhur ulemâsının ders halkalarında birçok kitapları okudu. Tarih, belagat, tasavvuf ve neseb ilminde derinleşti.[2] Gönlü ilim arzusuyla yanıp tutuşan Ebu'l-Hüda efendi bu amaçla Halep'e gitti. Halep ulemâsının büyüklerinin elinden ilim suyunu içmekle şereflendi. Ulemânın bazısından akli ve nakli ilimleri tâlim etmek üzere icazet aldı. Halep'te tahsil ettiği ilimleri insanların susamış topraklara dönen akıl ve gönüllerine aktarmak kastıyla doğduğu yere döndü. Babası Hasan Vâdi, oğluna faziletli eslâfın tarikatinden icazet verdi. Bir müddet sonra amcazâdesi merhum **Seyyid Ali b. Seyyid Hayrullah es-Sayyâdi er-Rifâî**'den de icazet aldı. 1281/1864 yılında İstanbul'a gelen Ebu'l Hüdâ'nın uhdesine Halep'e bağlı yerleşim merkezlerinden olan "Cisru'ş-Şuğur Nakibu'l Eşraflığı" tevdi edildi. 1282/1865 yılında ecdadı Rifâî ulemâ ve arif kişilerini ziyaret için Bağdat'ı teşrif eden Şeyh Ebu'l-Hüdâ burada zamanın kutbu **Seyyid Muhammed Bahâuddin er-Ravvâs er-Rifâî**'den ahz-ı

---

[1] Dr. Butrus Ebû MANNEH "Sultan Abdülhamid II. ve Şeyh Ebû'l Hûdâ es-Sayyâdi", Çev. Prof. Dr. İrfan Gündüz, *M.Ü. İlâhiyat Fak. Dergisi* İst. 1995, s.376

[2] Seyyid Muhammed Ebu'l-Hüdâ, *et-Tarikatu'r-Rifaaiyye*. 1969, s.2.

tarikat eyledi. Şeyh Ravvâs Ebu'l-Hüda efendi'ye Rifâî Tarikatinin sancağını açıp insanları irşad etmesi için icazetnamesini teslim etti.[3]

Şeyh Ebu'l-Hüda efendi, Şeyh Ravvâs'tan aldığı feyz ve irfanı Bağdat ulemâsının ilmiyle mezcedip Halep'e dönerek Rifâî Tarikatinin esaslarıyla ilgili risâleler telif etmeye başlamıştır. Şeyhin telîfâtından bazılarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1-Esrârü'l-Esmâi'l Hüsnâ 2-Ehâdisu Ekâbir-i Vasıt 3-Esrâr-u-Hizbi'l-Cevhere 4-Berâkâtü's-Salâti-Nebi 5-Hikmetü't-Tasavvuf 6-Havassu Zikrillah 7-Divânu-Ravzâti'l-Müttakîn 8-Rakâikûr-Ravvâsiyye 9-es-Siretü'r-Rifâîyye 10-el-Kavâidü'l-Mer'iyye fi Usuli't-Tarikati'r-Rifâîyye.[4]

Yukarıda sadece bir kısmını arzettiğimiz eserlerin muellifi kaleme aldığı kitap ve risâlelerin yanısıra irşâd, eğitim ve siyâsetle uğraşabilecek kadar bereketli bir ömür sürmüştür.

1289/1872'de **İzmir Müderrisliği** rütbesiyle Halep Nakibu'l Eşraflığına ilaveten **Cisrüş-Şuğur Nâibliği**'ne tayin olunmuştur. 1292/1875'de Sultan Abdülaziz, Şeyhe Nakîbü'l-eşrâf maaşına ilâveten ayrı bir ödenek verilmesini emretti. Bir müddet sonra onun resmi biyografisine Suriye, Diyarbakır, Bağdat ve Basra nakîbü'l-eşrâflık müfettişliği görevi ilave edilmişti. Bu sıralarda yörenin idarecileriyle halk ve esnaf arasında meydana gelen sürtüşmeyi önlemek üzere kurulan komisyonun başkanlığına tayin edildi.[5] Halep ve civarında meydana gelen çekişme ve görüş ayrılığı hükûmet sistemi ve siyasi düşünce farklılığından kaynaklanıyordu. Hilafet merkezinde İslam Birliği siyâseti güdüldüğü halde Suriye bölgesinde, din farkı gözetilmeksizin arap ırkçılığına dayalı özerk bir devlet isteminde birleşilerek devlet-i aliyye-i Osmaniye'ye a-

---

[3] Seyyid Muhammed Ebu'l-Hüdâ, a.g.e., s.2.

[4] Eserlerinin tamamının listesi için bkz. Seyyid Ebu'l-Hüda, a.g.e., s.42,48.

[5] Dr. Bulros Ebû a.g.e., s.350-381.

ba altından sopa gösterilmeye başlanmıştı. Öyle anlaşılıyor ki Seyyid Ebu'l-Hüdâ Efendi vaaz, irşâd ve kaleme aldığı eserleriyle bu bölgede hükûmet aleyhine gelişen arap ırkçılığı merkezli hareketleri durdurup sultana itaatin vücubiyeti üzerinde durarak çıkarılabilecek hilafet karşıtı isyanları durdurmuş yada gecikmesini sağlamıştır.

Ebu'l-Hüdâ Efendi, Sultan II. Abdülhamid'in saltanata geçmesiyle birlikte ulemâ hiyerarşisi içinde önemli bir mevki olan **Harameyn Pâyesi** ile yeni bir rütbeye nail oldu. Şeyhin sultana tanıtılmasında ve yüksek payelerle taltif edilmesinde samimi dostu *Abdulkadir Kadri el Kudsi* ve **Medine Pâyesi** ile İstanbul'da görevli olan *Ahmed Es'ad* önemli yere sahiptirler. Harameyn pâyesinden sonra **Şeyhu'l Meşâyıh** rütbesiyle **Meclis-i Meşayıh Reisliği**'ne getirilen Ebu'l-Hüdâ Efendi'ye ilmiyyenin en son mertebesi olan **Kazaskerlik** mertebesi de ilâve olunmuştur. 1302/1885'de ise **Rumeli Kazaskerliği** ile ilmiyyenin doruk mertebesine çıkmıştır.[6]

Şeyhin bu mertebelerle nâil olmasında onun ilim ve irfanının yanı sıra Sultan Abdülhamid'in İslam Birliği siyâsetine canu gönülden inanıp bu uğurda çalışmasıyla, özellikle kendi memleketi olan Suriye bölgesindeki fitne harekatlarını sükûna erdirmesi önemli rol oynamıştır. Aslında Seyyid Ebü'l-Hüdâ, Şeyh Zafir Efendi, Ahmed Es'ad ve isimlerini sayamadığımız ehl-i irfan, birliği sağlamada mihenk taşı olan hilafet müessesesini muhafazaya çalışmışlardır. 19.yy'ın buhranlı döneminde Osmanlı İmparatorluğunu dıştan çökertmek için çabalayan mihrakların içte oyununa gelen müslüman evlatlarını uyaran Şeyh; "Kavgaya ve fitneye sebep olanlar kahrolsun!" diye feryâd ediyor ve şöyle devam ediyordu; "Bu şanssızlık ve kargaşa döneminde müslümanların birliğinden ayrılan ve kötülüğe niyetlenen bazı kişiler, teferruatta kalan bir takım meseleleri ileri sürerek savaş zamanlarında dine destek verdiği ve müslümanlara yardımcı olduğunu iddia ederek yöneticilere me-

---

[6] bkz. Brutros Ebu Manneh a.g.m. s.384,385.

murlara ve diğer görevlilere karşı gelmeye çalışır. Bu tür fikirler doğru olsa bile ortaya atılmasının zamanlaması yanlıştır. Protesto ve tenkidlerin yerini şimdi itaat ve destek olmalıdır.[7]

"Osmanlı hanedânı hilâfet sancağını eline aldıktan sonra dünyânın dört bir yanındaki müslümanların koruyucusu olmak gibi bir mesuliyeti de omuzlamıştı. Değerli idareci II. Abdülhamid birliğe giden yolun maddi alt yapısını da hazırlamaya girişmiş ve Hicaz demiryolu inşaatını başlatıp bitirmişti. Bununla mühim yerleşim merkezlerindeki müslümanlar rahatça Hac vazifelerini yerine getirebilecek birbiriyle daha rahat temas kurabileceklerdir. Öte yandan Sultan Abdülhamid tebliğ heyetleri kurmuş ve bunları muhtelif beldelere göndermişti, Abdülhamitin bu çalışmaları hem İslamiyeti tebliğ etmek hem de o ülkelerle dostluk bağları kurup siyasi ittifak yolunu aramaktı."[8]

II. Abdülhamit'in İslam dünyâsındaki prestij muazzamdı. Padişahın panİslamist siyâseti başta İngiltere olmak üzere Fransa ve Rusyayı fevkalade ürkütüyordu. Bu ürkekliğin derecesini anlatmak için o zamanın diplomatik vesikalarına bir göz gezdirmek kafidir".[9]

Aslında Ebu'l Hüdâ Efendinin eserlerini şu üç mesele üzerinde yoğunluk arzediyor:

1-Sultan Abdülhamitinin hilafetini benimsemek, savunmak ve halka hilafete bağlılık ve teslimiyete çağırmak.

2-Rifâî tarikatinin tanıtılması ve Seyyid Ahmed er-Rıfâi'nin şanının ilânı

---

[7] Brutros Ebu Manneh a.g.m. s.394,395 (Ebu'l-Hüdâ, Dai'r-Reşâd'dan Naklen)

[8] Burhan Bozgeyik, *İslam Birliği Üzerine Oynanan Oyunlar.* Timaş Yay. İst, s. 14,15.

[9] Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi.* 7/184,185, Ötüken Yay. İst. 1978.

3-Şahsına ve ehl-i sünnet inancına karşı yapılan saldırılara verilen cevaplar[10]

Nakibu'l eşraflıktan, meclis-i meşayıh riyasetine rumeli kazaskerliğinden, Anzak devletinde en yüksek nişan kabûl edilen "Türk Hükûmeti Nişanı"na hak kazanan şeyh bu mevkilerde Rifâî tarikatinde hizmet ve irşadına devam ettiği halde halifenin yanında vefat edene kadar kalmıştır. "o, halife ve hükûmet makâmında asla cimrilik etmiyordu. Kapısına geleni reddetmez, işlerine yardımcı olur, halline güç yetirebildiği şeyler konusunda kendisinden yardım dileyenlerin ihtiyaçlarını giderirdi. Onun Beşiktaştaki dergahı ziyaretçilerle, vilâyet ve hükûmet katında müşkilat olanlarla dolup taşan arı kovanı gibiydi."[11] Şeyh ayrıca Suriye ve civarından gelen lider ve elçilerle padişah arasındaki irtibâtı sağlamakla da görevliydi. Malını ziyaretçilerine ve misafirlere ikram uğrunda cömertçe harcardı. Müsllümanların fakirlerine kendi husûsî malından infak ederdi. Böylece ister hilafet merkezinde isterse taşradan ya da arap memleketlerinden gelenler nazarında hürmet ve takdire nâil olmuştur.

Seyyid Ebu'l-Hüdâ Efendiye ömrünün sonlarına doğru bir hastalık isabet etti. Fakat şeyh bu hastalığına sabır, rıza, hamd ve şükür ile mukabelede bulundu. Hastalığı müddetince Kur'an okumaktan bir an bile geri durmuyordu. Şeyh hastalığının son demlerinde şu şiiri nazmetmiştir.

"Sıkıntılar geldiğinde gönlün daralmasın",

"Sabır ile gecelere karşı zafer kazanılır"

"Rabbine teslim ol ve hükmüne rıza göster

"Çünkü Allah'ın katında zorlar kolaylaşır."

---

[10] Bkz. Dr. Butros, Ebu Manneh,a.g.m. s,391.

[11] Seyyid Muhammed Ebu'l Hüdâ, a.g.e., s.7,8.

Hastalığının şiddeti arttıkça onun yüzü daha da nurlanıyor, kalbi ferah ve huzurla doluyordu. Vefat ânı geldiğinde onun tertemiz rûhu her müslümanın en büyük arzusu olan şehadet kelımesini terennüm ederek Hakk'a yürüdü. 1327 Rebiu'l-evvelinde cenâzesi ulemâ ve sâdâtın başı üzerinde taşınarak Beşiktaşta Rıfâî zaviyesinin tevhidhanesinin yanındakı hücreye defnolundu. Vefat haberi dünyânın dörtbir yanına dağılınca onu tanıyanları ya da şöhretıni duyanlara dek bütün insanlar büyük bir hüzne kapıldılar. Irak, Suriye, Mısır, Ürdün ve diğer İslam beldelerinde şeyhi anma törenleri düzenlendi. Sevenleri onun için mersiyeler kaleme aldılar ve hayatını anlatan bereketli risâleler telif ettiler.

Ebu'l-Hüdâ efendı ardında kız-erkek bir çok hayırlı evlet bırakmıştır. Seyyid Hasan Halid ve Ahmed Sirâcuddin bunlardandır. Allah ondan râzı olsun ve cennetinde konuk etsin.[12]

b-Şeyh Ravvâs Hakkında...

Ebu'l-Hüdâ'nın feyz kaynağı olan şeyh Muhammed er-Ravvâs'tan bir nebze bahsetmemiz gerekir. er-Ravvâs nâmıyla meşhur olan Şeyh Muhammed Bahâuddîn, Ebu'l-Hüdâ efendının asıl şeyhi olup "Rakâıkuı-Ravvâsiyye" adlı risâle Ebu'l Hüdâ tarafından bu şeyhin sohbetlerınden derlenmiştir. Şeyh Ravvâs tarîkate ve tasavvuf ilmine ait bir çok kitap ve rısâle vucuda getirmiştir. Onlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz;

1-Divânu Mişkâti'l-Yakîn ve Mahabbetü'l Müttakin

2-Faidetü'l-Himem min Maideti'l-Kerem

3-Fezleketü'l Hakikat fi Ahkami-t-Tarikat

4-Merahilu's-Sâlıkin

5-Refrefü'l-İnâye

---

[12] Seyyıd Muhammed Ebu'l-Hudâ, a.g.e., s. 12.

6-Berkâmetü'l-Bülbül

7-ed-Dürretü'l-Beyzâ

8-el-Hikemü'l Mehdeviyye

9-en-Nâibü'l-Âmm[13]

Önsözde de belirttiğimiz gibi Ebu'l-Hüdâ, tercüme ettiğimiz risâlenin sonunda Şeyh Ravvâsın hayatı hakkında kısa bilgi vermektedir.bölümün tercümesini aynen buraya alıyoruz.

Bu risâledeki hakikatlerin sahibi, güzel mesellerin kaynağı ve yine bu nâzenin sohbetleri bizlere ihsân eden şeyhimiz, efendimiz, varlıkların gavsı, ehl-i şuhudun efendisi, asrın velilerinin sultanı, şeref ve fahr gözünün nurû, büyük İmam, feyz yağmurlarının bulutu, allâme, anlayışı yüce, şanı büyük, es-Seyyid Bahâuddin Muhammed Mehdî er-Ravvâs âl-i Hızam es-Sayyâdî er-Rıfâî el-Hüseyni (ra) H. 1220 yılında Basra'nın kasabalarından Sûgu'ş-Şuyûh beldesinde doğdu. On üç yaşına geldiğinde annesi ve babası tâun hastalığı sebebiyle vefat ettiler. Muhammed Bahauddin tek başına kalmıştı. Allah'tan başka kimsesi yoktu. O seneden itibaren dayısı onun sorumluluğunu üstlendi. Aynı yıl berâber Medine-i Münevvere'ye hicret ettiler. Orada dedesi, yaratılışın gâyesi, mükerremât ve cömertlikler kaynağı, makâm-ı mahmudun sahibi (sav)'ni ziyâret etmekle şereflendi. Hac ve umre vazifesini ifâ ettikten sonra işlerine hayırlı bir yön tayin edilmesi için mânen Rasûlullah'a mürâcaat etti Gecelerin bir biri ardınca geldiği ve ay doğduğu müddetçe sâlat ve selâm o nebînin üzerine olsun. Neticede şer'i ilimleri öğrenmek ve devrin mu'teber ilimlerini tahsil etmesi için mânevî bir emir aldı ve hemen Mısıra gidip Camiu'l-Ezher'e kaydoldu. Orada faziletli iki âlim olan **Şeyh Emir** ve **Şeyh Suayleb**'den tahsil gördü. Öğreniminde akranlarını geride bırakıp, ilimde derinleşti. ulemâ arasında mevkii yükselip şöhreti arttı O, ilim deryâsının köpü-

[13] Bkz. Seyyid Muhammed Mehdi Seyyâdı er-Ravvâs, Divanu Mılkâti'l-Yakîn s 397

ren dalgaları gibiydı. Öğrendiği ilimlerin mantığını kavrayıp en ince mevzularına kadar vukuf kesbetti. Hayatının en güzel ve verimli yıllarını ılım ve irfanın mânevî nîmetiyle berâber hizmet içerisinde geçirdikten sonra herşeyden gönlünü sıyırarak zâtından başka hiçbir kuvvvetin ve tasarruf edicinin bulunmadığı Allah-ı Zül-Celal'in iltıca kapısını tıklatıp seyâhat ıçin Mısırdan ayrıldı. Yönü şam tarafları idi. Burada büyük İmam Seyyid Ahmed İzzeddin es-Sayyâdî er-Rıfaî el-Hüseynı hazretlerini ziyaret etti. Orada âl-i Hızâm soyundan amcaoğullarına misafir oldu. Onu, amcasının oğlu İmam, ulu, ârif Ebu'l-Berekât es-Seyyid Hasan Vâdi âl-i Hızâm es-Seyyâdi er-Rıfâi (ks) ki bu zât Ebu'l Hüdâ efendinin babasıdır misafir etti. Burası **Hân Şeyhûn** beldesi idi. Burada Hasan Vâdi'nin zâviyesinde birkaç gün ikâmet etti. Sonra meşhur İslam filozoflarından **Ebu'l a'lâ el-Maarri**'nin memleketı **Maarratu'n-Nu'mân** beldesinin Hân Şeyhûn'a yakın **Küfr-i Sicnâ** köyüne gıttı. O köyde büyük veli **Ebü'l Ahvâl es-Seyyid Receb el Muhammedî el-Hızâmî es-Sayyâdi er-Rifâî** ki ismi yukarıda geçmiş olan Ebu'l Berekât Şeyh Seyyid Hasan Vâdi'nin şeyhidir 'nin huzûruna vardı. Kısa bir müddet onun yanında kaldıktan sonra Irak yolunu tuttu. Burada tertemiz ecdâdı, Allah'ın râzı olduğu yüce âilenin İmamları, her iki âlemin güneşi olan ecdâdı (insanların her hâlukârda yardımcısı olan Allah onlardan râzı olsun)'nı ziyaret etti. Bundan sonra büyük gevs, parlak ay, evlıyânın ve âriflerin sultânı Âlemlerin Rabbının salâtının üzerine olduğu Resûllerin efendisi olan dedesinin elini öpme şerefine eren zâtı yani sıkıntı anlarında bu seçilmiş milletin yardımcısı **Ebu'l Alemeyn Mevlânâ es-Seyyid Muhyiddin Ahmed el-Kebir er-Rifâî el-Hüseyni el-Ensâri** (ra)'yi ziyaret etti. Daha sonra Basra'ya geçti. Arap ve acem memleketlerinden nice şehir ve kasabaları gördü. Uzak ülkelere uzun süren seyahatleri oldu. Artık tarikat-i aliyyede ve ilimde zamanın efendisi olma nöbeti kendisine gelmişti. Zâtından nice kerametler zâhir olmuş ve o hadsiz hesapsız nice keşiflere nâil olmuştu. Asır onunla aydınlanıyordu. Ardında bir çok telifât, eşsiz eserler, cezbedici tasavvufi manzûmeler bırakmıştır. Bununla berâber o (ra) vaktin gavsı, bereketi ve velisi, asrın uğuru ve tertemiz kişisi, ehlullahın

efendisi, ârzûların niyâz kâbesi olduğu halde Bağdatı teşrif edene kadar uzun bir ömür geçirdi. Ömrünün sonlarına doğru günlerce hastalığın elemine dûçâr oldu. H. 1287 yılında Allah'ü Teâlâ onun rûhunu teslim aldı. Allah onun kabrini nurlarıyla doldurup taşırsın. O yüce veli hakkında onun bendesi, kölesi, halifesi, onun yüce soyunun temsilcisi, bu güzel sohbetlerin derleyicisi ve aşağıdaki nâzenîn inci tâneleri gibi sözlerin nâzımı, bâbullahın fakiri Muhammed Ebu'l-Hüdâ (Allah onun yardımcısı olsun), ayrılığın verdiği ızdıraptan doğan duygularla şu beyitleri ona ithaf etmiş ve onun kabrine nakşetmiştir. Bir gerdanlık gibi eşşiz bir methiye dizmiş, işte size onu sunuyoruz.

"Benim Irak'ta bir efendim var ki firkatı hissediliyor, onun merkad-ı şerifi yüce zevâtın konakladıp, bir yerdir, evet o seyyid Mehdi ve yüce üstattır ki onun türbesi irfan deryasının merkezidir"

"Allah onu, şeriatın ihyası için ihsân eliyle lütfederek dünyâda yaşattı"

"Muhammed Mustafa bu kâinâtın misk râyihaları saçan rûhudur. Allah onun ismini yüceltmek sûretiyle onun fazıletini teyid etti."

"İmam ibn Rıfâî'nin yüce himmeti ilâhi yardımlar mertebelerine tırmanıp orada mekan tutmaktadır."

"Ona lâhutî bir alemde yüce makâmâta sahip olmak gibi ilâhî bir nöbet verilmiştir."

"Onun yolu dosdoğru yol, ahlâkı Muhammedi bir ahlâk, kapısı Resûl Ahmedin kapısıdır."

İmam Rıfâi Seyyid-i Sened Mustafa (as)'nın kabrinden uzâtılan nurlu el ile nimetlendirilmiştir.

"İmam Rifâi'ye niyâbeten Bahâuddin Ravvâs, şakîleri said eyleyen düstûrlar ile bize gelmiştir"

"Onun güneşinin ziyâsı her iki âlemi de aydınlatmıştır."

"Allah'ın velîleri ona sığınıp nice faziletler kazanmışlar ve onun berrak pınarından tertemiz kâseler doldurarak gönüllerini arıtmışlardır."

"O, zâlimin zulmünden korkmayan, ayağı bu mânevî yolda asla sürçmeyen, hidâyete etmiş ve hidâyete erdirici bir murşid ve velâyet meydanının eridir."

"O, Allah'ın râzı olduğu bir tarîkın şeyhi, ehlullah meclisinin reisi ve efendisidir. Onun mânâ güneşi, irfan gözüne çekilmiş bir sürme olduğu halde gönüllerde ışıldamaktadır."

"O, Allahtan başka herşeyden yüz çevirmiş, hizmet ve gâyesi herhalükârda Allah olmuştur. Yücelikte gökteki yıldızların dahi kendisine gıpta ettiği o sultâna rûhum fedâ olsun. Bedenim dahî onun ayağının altındakı toprak olsun."

"Bu şiirimi onun methi için güzelliklerine, kıymet ve faziletine delâlet eden bir inci gibi dizdim."

"Allah için bu şiirin okunuşuyla dinleyenler lezzet alır. Onu nazmeden zât bu sözleriyle kainata misk kokuları saçar. Yüce dağlar bu kokunun kaynağını doğru eğilirler ve bu meyilleri hoş olur."

"Onun zebercedi yükselip tâ ufka değer fakat tevazu' ile de onun cevherleri, yâkutları yeryüzünü süslerler. O, şerîate hizmet uğrunda kalplerde, sütûnları ilm-i ilâhi semalarına kadar yükselen rükûnlar ikâme etmiştir."

"Bayrağını açmış, sancağını dalgalandırmıştır. Tesis ettiği düstûrları Rahmanın melekleri dahî övmektedir."

"Ben onun âciz ve sâdık bir bendesiyim. Âzad olmak istemem çünkü kölenin işlerinin kefili elbette efendisidir."

"Onun meşhedi nûrû'l-Kudsün indiği yerdir ki kâinatın basiret gözü bu nurun inkişafına şahid olmaktadır."

"Bir yağmur bulutu büyük bir rahmetle gelir. Kabrin etrafını sarar ve rahmet damlalarını indiriverir onun toprağına Ondan, Allah'ın yaratıklarının en ha-

yırlısı, dedesi (sav)'ne muttesılen bağlanan nice sahıh hadısler rıvâyet edıl-mıştır."

Efendimiz İmam Ravvâs (Aleyhi'r-rıdvan-ı Rabbi'n-Nâs)'ın Neseb-i Şerif-leri

Büyük babaları cıhetınden hazretı kutb-i celîl el-Cîlânî (Geylânî)'ye, Hırka yı şerifesi (Tarıkat sılsılesı) cıhetınden Rıfâiyye'ye bağlıdır. Sıretı, Muhammedı, mezhebı; Şafî, fazıletı ıse zâtına nıspet edılenlerden ve aşağıdakı mısrâda ışâ-ret edılenlerın kat kat fevkindedır,

"Eğer gündüzü isbata bir delil aramaya ıhtıyaç duyuluyorsa zıhınlerde hıçbır şeyın doğruluğu sahıh olmamak ıcâb eder."

Allah ondan ve onun vesılesıyle de bızden râzı olsun Bızı ve ceddının ümme tını ılmıyle, kutsal nefesıyle, feyz ve bereketıyle fâıde-yâb eylesın.

Âmin Ve'l-Hamdü lıllâhı Rabbi'l Âlemın .

Şeyh Ravvâs'tan Feyizli Sohbetler

Müellif: Tarîkat üstâdı, hakîkat kandili, cevherden gerdanlıklar mesâ-besinde sözler dizen, kesintisiz bir silsile ile Muhammedî mefâhırin vârısı, ehl-i kelâmın lisânı, irfan ve yakîn ehlinin rehberi sonsuz faziletler sâhıbı mevlânâ **"Muhammed Ebu'l Hüdâ es-Sayyâdi er-Rifâî"** (Allah o'nu, bü-yük dedesi Muhammed (as)'in inâyet nazarından ayırmasın)

Baskı: Muhammed Nûrs el-Geylânî

Matbaatu'l-Edebiyye-Beyrut

H.1324/1907.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Kullarının üzerine bereketli feyz yağmurlarını yağdıran Allah'a hamd olsun. Salât u selâm O'nun Habîbi, nebisi, ezelden ebede kadar basiretimizin nuru, efendimiz Muhammed (as)'in ve işlerin hakikatini en sahih bir senetle cenâb-ı peygamberden öğrenip, idrâk eden âl ve ashâbının üzerine olsun.

Sözün özü şudur ki; bütün gayret ve ahvâlinde Allah'ın inâyetine sığınan Muhammed Ebu'l Hüdâ es-Sayyâdi er-Rifâî (Allah onun, ebeveyninin ve tüm müslümanların yardımcısı olsun) der ki; "Mânevi nurlarla dopdolu olan, Şeyh Muhammed Mehdi'nin feyzli nur hüzmeleriyle ışıldayan ve "Rakâiku-r Ravvâsiyye" diye isimlendirdiğim bu risâleyi, fukârânın yardımcısı, şeyhim, amcam, gözümün nûrû, başımın tâcı, yüksek dereceler ve yüce deliller sâhibi, vuslata erenlerin ser-rehberi, irfân güneşi , zamanın biricik velisi, vaktın kutbu, velâyet yolunun efendisi, asrının allâmesi, vaktinin aydın kişisi, bilâ şekk yüce şeref sahibi, fukarânın yardımcısı, efendim, ilticâgâhım, "Ravvâs" diye şöhret bulan, Seyyid Bahâuddin Muhammed Mehdî âl-i Hızâm es-Sayyâdi er-Rifâî el-Hüseynî hazretlerinin lisânından sâdır olan ibârelerden, nüktelerden, müjde ve işâretlerden biraraya getirmek sûretiyle telif ettim Allah ondan ve bizden râzı olsun. Bizi ve tüm müslümanları ilim ve bereketiyle faydalandırsın. Âmin...

Bu mücevherler hazinesi, güzel ve zarif risâle, hacmi küçük olmakla birlikte kıymeti büyük ve delilleri kat'îdir. Ârifler onun değerini tasdik eder, tevfik ehli onun sırrının hakikatine vâkıf olur. Başarı ancak Allah'ın dilemesiyledir.

1.Sohbet: "İrade Hürriyeti Hakkında"(*)

Şeyhim Muhammed Bahâuddin er-Ravvâs buyurmuşlardır ki: irfan sâhibi âlım nefsini herhangi bir hususta mecbur yada bir işi yapmaya icbar edilmiş olarak görmez. Çünkü, onu maksatlarından alıkoyan ne mutlak bir cebr ne de fâsit işleri yaptırmaya yönelten bir zorlamadan söz edilemez.

2.Sohbet: "Kemâle Ermenin Yolu Hakkında"

Şeyhim (ra) buyurdu ki; ibret olmaksızın bakış (nazar), ilim olmaksızın ibret, akla dayanmayan ilim ve tevfik-i ilâhi'ye istinad etmeyen akıl hiçbir fayda vermez. Tevfik-i ilâhi'de ancak edeple hâsıl olur. Edep dahi inkisâr ehlinde olur. İnkisâr da tevâzu'un neticesidir. Tevâzu' ise nefsîni tanımanın sonucunda husûle gelir. Nefsîni idrâk de îmândandır.

3.Sohbet: "Risâlet Nurunun Yol Göstericiliği"

Şeyhim (ra) buyurdu ki; "Hadsiyyât âlemi karanlıktır. Risâlet âlemi ise güneş gibidir. Kim bu hadsiyyât âleminde risâlet güneşi olmaksızın aydınlığı iddia ederse zifirî karanlıklar içine düşmüştür. O, ateşin alevini suyun berraklığı zannetmiştir."

4.Sohbet: "Sünnete Sarılmanın Önemi"

Şeyhim (ra) buyurdu ki; "Nübüvvet ipi, kendisine sarılanı Hakka ulaştıran kopmaz bir iptir. Ona güvenen doğru yoldan şaşmaz. Onunla berâber olan görüşlerinde isâbetli olur. Sâlihlerin güzel ahlâkına, berrak bir zihin aydınlığına götüren hidâyet ondadır. Dünyâ ve âhiretin tüm hayırları ondadır. Ondan uzaklaşan her hayrı terketmiştir."

---

* Metnin aslında sohbetler başlıksız olarak yer almaktadır. Biz her sohbetteki ağırlıklı konuya uygun birer başlık koymayı tercih ettik.

5.Sohbet: "Nübüvvetin Varlığından Gâfil Kalmanın Vehâmeti"

Şeyhim (ra) buyurdu ki; "Nübüvvet noktası bir denizdir. O denizin her zerresi, (bir) iyilik yapmaktır. Nokta-i nübüvvetten gâfil kalıp onu tanımamak ise küfürdür.

6.Sohbet: "İlhâm-ı İlâhide Nübüvvetin Yeri"

Şeyhim (ra) buyurmuştur ki; "Nübüvvet vasıtası olmaksızın Hakk'tan bir ilham almak sahih değildir. Ve yine Kitap ve sünnete istinâd etmeksizin de nübüvvet ilhamından feyz alınamaz.

Kişinin sözü amellerin intizâmına delâlet eder. Onun zâhiri bâtınının âynasıdır. Yüzlerindeki parlaklık hidâyet nuru sebebiyledir. Onun bakış ve görüşleri ilâhi inâyetin feyzine bağlıdır.

7.Sohbet: "Kur'an Meclislerinde Bulunmanın Fazileti"

Şeyhim (ra) buyurdu ki; "Hakk ile mükâlemenin sırrı, Kur'an meclislerinde hazır bulunmaktadır. Orada hazır bulunmakla tedebbür ve derûni bir tefekkür tahsil edilir. Tedebbürün bereketi ise Resûlullah (as)'ın emrine imtisâl ve nehyettiklerinden sakınmaktır. Bu yüce hakikatlere ulaştıran merdiven ise saygıyla dolu tam bir muhabbet ve peygamber-ı âl-ı şân'a tazim ile muamelede bulunmaktır.

8.Sohbet: "Şatahâtın Zemmi Hakkında"

"Fakih ve zâhid geçinenlerden, sûfi şeyhlerini eleştirenler, onlardan nakledilen haberleri ve onların zikirlerini yalanlamak sûretiyle tenkid sınırını aştılar. Onların bu saldırıları, haddi aşmak, Rasûlullah'ın rûhâni hayatını inkâr etmek ve Muhammedî keşfiyâtın kapısını kapatmaktan ibârettir. İşin aslı şudur ki; şatahât ehlinin kuru davâ sahiplerinin, şatafatlı laf eden zümrenin tasavvufa soktukları şeyler reddolunmuştur. Mutlak vahdet, hulûl ve benzeri görüşler bu güzîde tasavvuf ehline ve onların şeyhlerine nisbet edilmiş pervâsız sözlerdendir. Bu sözler onlara atfedilmiş gerçekle alakası olmayan şeylerdir. Bu güzide tâife böyle şeylerden berî ve uzaktırlar. Sen de bu zümrenin

hallerinin sahih olduğuna kanaat getir. Şatahât ehlinden, müddeilerden ve mesnedsizce sağa sola iftirâ edenlerden uzak dur. Sen Hakk'tan yana ol. Allah layık olanların en güzel yardımcısıdır. Dost olarak Allah yeter.

9.Sohbet: "Sû-i zandan Kaçınmak Hakkında"

"Herhangi bir kimse hakkında sû-i zanda bulunma. Çünkü bir şahsa şüphe ile bakmak; nefsîn hasedine boyun eğip, safâ mertebesinden düşmek demektir. İnsanlara husn-i zanda bulunmak ve kardeşlik duygusuyla dolu olmak, hamâkat çukuruna düşmekten ve zulmetmekten alıkoyar. İşte bu orta yoldur. Kim ki orta yolu tutarsa gayreti boşa çıkmaz, yolunda tökezlemez. Allah müttakî kullarının dostudur.

10.Sohbet: "İlim – Akıl – Şeriat İlişkisi"

"İlim süsleyicidir, akıl te'dib edicidir. Şeriat ise Allah'a götüren yolu aydınlatan bir ışıktır. Her işin hesâbı Allah'a aittir.

11.Sohbet: "Akıl – Nass İlişkisi"

"İlme mutâbık olduğu müddetçe aklınla hareket et, nassa muvâfık düştüğü müddetçe ilimden ayrılma. Aklın için sende bir üstünlük hissi uyanmasın. Çünkü nice üstün akıllar vardır ki dalâlet çukuruna düşmüşlerdir. Eğer sana nassın hükmü müphem gelirse, gereken şey; aklını itham edip sahih ilim ve yakîn ehli salihlerin görüşlerine müracaat etmektir. Çünkü Allah-u Teâlâ "Eğer bilmiyorsanız ehl-i zikre sorunuz[14]" buyurmuştur.

12.Sohbet: "Tevfik Ehlinin Din Anlayışı ve Aklın Sınırı"

"Allah'ın kitâbı hikmetler hazînesidir. Velâkin her kim onun mefhûmunun zâhirine bakıp da nass ile desteklenmiş bir ilme dayanmadan kendi reyi ile hareket ederse Allah korusun o kişi felâket uçurumlarına düşmüş demektir. Bilakis mümine gereken, Allah'ın kitabının ahkâmının hikmetini en

---

[14] En-Nahl 16/43.

büyük müfessir, rahmet peygamberi, bizim ve tüm arap ve acemlerin efendisi Muhammed (as)'in sünnetinden öğrenmesidir. Çünkü Onun sünneti Allah'ın şerefini teyid ettiği, Rasûlullah'ın âl ve ashâbının, tâbiînin ve din İmamlarımız gibi sadık ve yüce bir vâsıtayla bize ulaşan bir sünnettir. Onların icma'ı huccet, yolları dosdoğru yoldur. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur; "Her kim de kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra peygambere karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına giderse biz de onu döndüğü yolda bırakır, (âhirette) cehenneme atarız. O ne kötü dönüş yeridir"[15] Kurtuluşa eren kimse, bid'at icâd etmeksizin ittibâ eden, umumda ve hususta nass ile sâbit sünnet ve farzları ikâme eden ve genel olarak mübahlara da mürâcaat edendir. "Kim ki dinde haddi aşmaya yeltenirse din ona galip gelir.[16] Yine kurtuluşa eren kimse odur ki; mübahlara karşı tavır koymaz, nasihat ederken kaba davranmaz, günahkârları küfür ile ithâm etmez, mü'min kardeşinin ayıbını ifşâya yeltenmez, zan ile hüküm vermez. Az olsun çok olsun güzelliği inkar etmez. Din husûsunda sahte bir tevâzu'dan dâima uzak durur. Hainlerin ne yardımcısıdır ne de onlara düşmanlık besler. Laf kalabalığı yaparak insanlara zâhidlik taslamaz. Tembellik sebebiyle Hakk'ın ipinden boşanıp kaçmaz. Sadece kendi anlayışına güvenip şahsi görüşlerine iltifat ederek Hakka ve Hakk ehline sırt çevirmez. Hak kendisine kul lisânıyla dahi zâhir olsa o şeriat çizgisinden bir an dahi şaşmaz. Irkçılığa rağbet etmez. Babasını, dedesini, kabilesini, şân ve şöhretini gözünde büyüterek ırkçılığa tamah etmez. Çünkü bunlar önceki câhiliyye âdetlerindendir. Hukuka riâyet eder. Toplumu ifsad edici isyanlara meyletmez. İnsanlara tepeden bakmaz. Çünkü insanlığın esası ilâhi hürmetin mahallidir. Dünyâ uğrunda, dini emirleri ihmâl ederek ayağının sürçmesine müsâde etmez. Çünkü tüm azim ve gayretleri dunyâya hasretmek apaçık bir aldanmışlıktır.

---

[15] Nisa 4/115

[16] Beyhâkî es-Sünnenu'l-Kübrâ, Babu'l Kasd-ı fi'l İbâde, Had No:4741, Beyrut 1994

Kurtuluşa eren kişi, dininde, edebinde, sözünde ve fiilerinde kaba, haşin ve kötü kalpli değildir. Eğer herhangi bir mevzu'dan gadap hâline girerse onun kızgınlığı nefsi adına değil Allah adınadır. Eğer bir tartışmaya girerse onun cedelleşmesi hikmet ve mev'iza sınırlarını aşmaz. Cümleler onun dilinden muhabbet ve nasihat tarzında dökülür. Vahşi hayvanların âniden saldırması gibi tartışma meydanına atılmaz. Sözü yumuşak, tabiri hoştur Fikirlerini isbat hususunda kesin deliller sunar ve mes'eleyi apaçık hikmetlerle vuzûha kavuşturur. Fakat bir şeyi mutlak isbat ve izhar etmeye hırslanmaz. Bilakis kendisine hakkın zâhir olması ve Hakkın dahi kendisiyle berâber bulunmasına gayret eder.

13.Sohbet: "Aklın Yaradılış Sırrını Anlama Keyfiyyeti"

"Her kim yaratmaktan âciz ise, o, tekrar diriltmekten dahı âcizdir. Ve yine kimin yaratma husûsunda sınırsız bir kudreti var ise o tekrar diriltme konusunda sınırlı görülmez. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ya biz birinci yaratılış ile yoruluverdik mi? Doğrusu onlar yeni bir yaratıştan şüphe içindedirler."[17] Bu âyet aklın idrak edebileceği bir sırrı hâvıdir. Akıl hakkında dahi müminlerin emiri, efendimiz Ali el-Mürtezâ (Allah onun yüzünü nurlandırsın ve Ona yüce rızâsını ve selâmetini bahşetsin) şöyle buyurmuştur: "Akıl, Hakkın rubûbiyetini idrak için değil ancak kulluk vazifesini yerine getirmek içindir."

14.Sohbet: "Nefse Uymaktan Sakınmanın Gereği"

Nefis en büyük puttur. Nefse ve nefsî arzulara asla meyletme. Nefse kul olma ve Hz. İbrahim Halîlullah'ın şu duasını hatırla. "Ey Rabbim beni ve evladımı putlara kulluk etmekten uzak tut."[18] Bu âyetin sırr-ı ilâhisi şu nass

---

[17] Kaf 50/15.

[18] Ibrahım 14/35

ile tefsır edildi. "O hevâsını ilâh edinen kimseyi gördün mü?"[19] sen Allah'ın şu kavl-i şerifinde işâret edilenlerden ol; "Kim de Rabbının makâmından korkmuş ve nefsîni hevâdan men' etmişse muhakkak cennet onun varacağı yerdir."[20]

15.Sohbet: "Seyr ü Sülûkte Güzel Ahlâkı Kazanma Vetireleri"

"Ben, Allah'ın fazlı sayesinde zamanın mumtaz kişısi, asrın seçkıni ve fâtımi (ehl-i beyt) mânâ sarayının âciz bir hizmetçisi oldum Bu şerefli sülâlenın meşrebinden olan istikametli bir yola sülûk ettim Hiçbir an geçmiyordu ki bu yolda benim üzerime feyz yağmurları sağnak sağnak inmesin ve parlak bir ay, geniş bir tarik ve delilleri sağlam, ısabetli bir görüş olmasın. Dünyâ metâına önem vermedim ve fâni olan şeylere iltifat etmeyip şerefli, yüce bir zühdi hayatı ihtiyâr ettim. Gençliğimden ihtiyârlığıma dek Hakka rağbetimi muhafaza ettim. Ben bunları anlatmakla nefsîmi övüp, şanımı yüceltiyor değilim. Bilakis Rabbimin nîmetini anıyor, anlatıyorum.

Allah'a hamdolsun ki, benim için ilim hazinelerinin kapıları ardına kadar açılmış, Feyyâz olan Allah'ın yardımları ilâhi bir mevhibe olarak bana ihsân edilmiştir. Hakka karşı tezellül, inkisâr, teslimiyet ve ihtiyacı O'na arzetmekten gayrı Hakk'a vâsıl edecek ne bir yol ne de bir metod gördüm İş bu vuslatın gerçekleşmesi Nebiyy-i muhtârın sünnetine ittıba, ağyâre olan muhabbeti kalpten silmek, ahmaklıktan da denî olan ücûbu, kibri ve gururu atmakla hasıl olur. Gurur öyledir kı onu haykırarak ilân ettiği halde gızlediğini zannederek kibri gizlemekle sâhibi iştigal etmek yüz kızartıcı ve insanı zemmettirici bir ayıp ve mahvedici bir musibettir. Ben zengınlikten, fakirlikten, rekâbetten, tartışıp durmaktan, insanlara arz-ı ihtiyâç etmekten, rehâvetten, soğuktan-sıcaktan, muhtaç olmaktan, dünyânın süslü meta'ından, ganî-

---

[19] Furkan 25/43

[20] Nâzıat, 79/40-41

metten yüz çevirip tüm varlığımla Allah'a yöneldim. Eğer sen de Hak yoluna sülûk etmek istersen, ihtiyaçlarını sadece Allah'a arzet, Hazarda ve seferde hep onu dost edin. Yeteri kadar ma'işetle yetinmesini bil. Çünkü kanaat bitmez bir hazinedir. Eğer Rabbın sana mal, mülk ehl ü ıyâl vermek sûretiyle ihsanda bulunursa bu nîmetlere dalmak sûretiyle nîmeti verenden gafil kalma Bu nîmetlere gark olup günahlara dalma. Tüm gayretlerin her türlü eksiklikten münezzeh olan Rabbin için olsun. Bütün işlerini gerçekleştirmede O'na tevekkül et. Güzellikleri, iyilikleri inkâr edene, hayırlı işleri engelleyenlere uyma. Onlara uymak derin bir uçuruma yuvarlanmak, keskin bir bıçağa dayanmaktır. Yalancılardan ve iki yüzlü münafıklardan uzak dur. Sadık ve sâlih kişilerle berâber bulun. Hamd Âlemlerin Rabbına Mahsustur

16.Sohbet: "Rûh, Cibril Ve İsâ (asm) Hakkında"

"Rûh, Cibril (asm) demektir. Rûh kelimesi ve Cibril kelimesi ebced hesabına göre aynı değeri ifade eder. Bu meyânda her iki kelime mânâ olarak birbirinin yerine kullanılmasa da ebced hesâbınca ayniyyet ifade eder. Harfçıler nazarında bu hesap, birliği ifadeden hâli değildir. Ârifler nezdinde ise, eğer bu hesap gerçeğe mutabık, doğruya uygun ise mu'teberdir Değilse itibar edilmez. Bu böyledir. Çünkü bu iki kelimedeki adedî uygunluk hakka muvâfık ve doğruyla mutâbıktır.

Rûh kelimesinin ebced hesabınca sayı değeri ikiyüz kırk beştir. Âlem-i emr'den şehâdet âlemine beşer için tenezzül eden mutlak rûh Allah'ın rûhudur. Nitekim Âdem (asm) ile alakalı, Hakkın şu âyeti bizim görüşümuzü teyid etmektedir. "Ona rûhumdan üfledim ve meleklerde hemen ona secde ettiler."[21] Cibril (asm)'in nefhasıyla Meryem (alıs)'de müstakar olan rûh da o rûhdur. O rûhun üflenmesiyle Hz. İsâ zuhûr etti. Bu gördüğümüz rûhi neş'et maddelerin cüzlerinin tamamında, mahlûkatın parçalarının zerrelerinde dahi meydâna gelmektedir. Bu bağlamda Allah'ın kudretini inkâr etmek kötü bir

---

[21] Hıcr, 15/29

cehâletten meydana gelen bir küfürdür. İşlerin oluşunu ulûhiyet mertebesine yükseltip mahlûku Halik yerine koymak ya da onu yaratıcının bir parçası farzetmek de yine küfre sürükleyen bir cehâlettir. Şüphe yok ki gerçek bu iki görüş arasında boy gösterecektir. Hak Teâlâ ulûhiyet makâmında, bir şeyin kendisinin parçası olmasından yada bir şeyle aynıyyetten münezzehtir. "O ne doğmuştur, ne de doğrulmuştur. Hiçbir kimse de O'na denk olmamıştır".[22] Sonra Şeyhimiz (er-Ravvâs Hazretleri) bâzı zarîf âriflerden "Ümmül Kitâb" hakkında hikmetli bir bilmece sordu:

"Bir anne (ümm) ki çocuk doğurmamıştır

Ve bu, akıllıların zannettiği gibi "ümmür-res" denilen alnın sonu da değildir. Öyleyse nedir?..."

17.Sohbet: "Halkı Câhil Önderlerden Sakındırmak Hakkında"

"Nazar ehli, insanları irşâda soyunan câhil şeyhleri, kuru iddiâ sahibi olmaları ve dâvâ perestlik etmeleri sebebiyle çocuklardan addettiler. Nazar ehlinden bâzıları da onları kadınlara benzettiler. Bu görüş gerçekten isâbetlidir. Çünkü çocuk, bilgisizliği sebebiyle ya ateşe elini uzatır, ya da kuyuya doğru koşar. Genel olarak kadınlar ise arzûlarının kölesi olmak sûretiyle her türlü yasağı irtikâb ederler. Câhil şeyhler ve bu fesatçı tamahkârlar kötülük ve iftiraları sebebiyle "Allah'ın kalpleri yalayan, tutuşturulmuş ateşine"[23] doğru koşup durmaktadırlar. Allah'a ve insanlara yalan isnad etmektedirler. Sûfi şeyhlerine, sulehâya isnâd ettikleri yalanlar ve şathıyelerle övünüp dururlar. Hulûl ve ittihad[24] mevzûunda ileri geri konuşurlar. Böylelikle kendilerini

---

[22] İhlas 112/3-4

[23] Hümeze, 104/6-7

[24] Hulûl: Allah'ın insanların rûhuna girdiğini, nüfuz ettiğini iddia eden batınî bir görüştür

İttihad: Allah'ın kul ile birleştiğini âdeta iki varlığın birleştiğini iddia eden batınî bir görüş tür

dinleyen insanları felâket ve azgınlık uçurumuna sürüklerler. Şer'i bir kıstasa ve riâyet edilebilecek bir nassa dayanmaksızın Allah dostları arasında şu daha faziletli, bu daha büyük diye onları birbirine takdim ve tehir ederler.

Davâ perestlikleri sebebiyle kızgınlıklarından köpürüp iftirâ ederek, şeytanın tuzağına düşüp ileri geri laf ederler. İşte bunlar şeytanın kardeşleri, akılsızların önde gelenleridir. Düşmanlık ancak zâlime karşı beslenir. Nitekim bununla ilgili şöyle latîf bir söz vardır; "İki şey vardır ki Hak ehli (ehl-i riyâzât), bunlardan el etek çekmişlerdir; kadınların görüşü ve çocukların e-mirliği...

18.Sohbet: "Mürşid Ve Sefir Lafızlarının Tahlili"

Mürşid, Hakk'tan halka giden bir elçidir. Elçi ise insanların arasında ıslâhı sağlayan bir rehberdir. Işte bu rehber topluluklar arasında düşmanlığı giderdiği için "Sefir" diye isimlendirilmiştir. Mürşid, insanları ıslah eder, onlara Allah'ı kıyamet gününü hatırlatır. Allah'a ulaştıran aydınlık bir yol gösterir. Doğru bir usûlle Allah'a olan gayret ve şevki coşturur. İşte böyle işleri hakkıyla yaparsa o kimse mürşiddir. Yok, eğer insanları nefsâni bir gâye, şathiye, hulûl ve ittihad gibi batıl bir yola saptırmak sûretiyle bir araya getirirse o kimse **mürşid** değil **müfsid**dir.

"Esfâr" kelimesi "müjde" ve "gülümseme" mânâlarına da gelmektedir. Resûlullâh (sav)'ın amcası Hz. Abbas'ın (ra) rivâyet ettiği bir hadis dahi yukarıdaki mânâyı teyid etmektedir. Abbas (ra) İmam Nevfeli'nin "Kitabu'l-Ahbâr"da kendisinden naklettiği bir hadiste şöyle der, "Ben Resûlullâh'ın yanında iken ansızın Ali b. Ebî Tâlip (ra) çıkageldi. Onu görünce Resûlullâh'ın yüzünde bir gülümseme belirdi. Ben dedim ki; Ey Allah'ın Resûlü sen bu çocuğu görünce niçin tebessüm ettin? Resûlullâh, Ey Allah Resûlü'nün amcası Allah'a yemin olsun ki, O, Allah'a muhabbet bakımından benden daha sevimlidir. Hiçbir nebî yoktur ki kendisinden sonra nesli devam etmesin. İn-

sanların, isimleri ve babalarının isimleriyle çağrıldığı bir (kıyamet) gün dahi var iken benim neslim bunun (Hz. Ali'nin) sulbünden devam edecektir[25] İş bu hadîs-i şerîfte mübâhele[26] âyetine: "Bize karşı siz..."[27] ve İmam Aliyye'l Mürtezâ'nın kadrini yüceltmeye işâret vardır. Nitekim efendimiz Seyyid Ahmed er-Rifâî el-Hüseyni (ra) şöyle buyurmuştur. Hz. Aliyye'l Mürtezâ'dan yüz çevirmek, ona muhabbet beslememek sû-i hâtimeye (son nefeste kelime-i şehadeti getiremeden can vermek) delâlet eder. Bundan Hakk'a sığınırız. Resûlullâh (sav) dahi bir duasında şöyle iltica ediyordu; "Ey Allah'ım kötü zandan, belâ ile imtihan olmaktan, düşmanın başına gelene sevinmekten sana sığınırım.[28]

Muhakkak ki kalpler Allah'ın kudret elindedir. Onu dilediği gibi evirip çevirir. Eğer kudret yumruğu kulun kalbine çarparsa onu Emirü'l-Müminin'in (Hz. Ali (ra)nin) ve onun evladının muhebbetinden mahrum eder ve onu yüzüstü süründürür. Allah bizi sû-i hatîmeden muhafaza etsin.

---

[25] Bu hadisin kaynağı bulunamadı

[26] Mubâhele âyetinin devamı meâlen "Sana ilim geldikten sonra, kim seninle tartışırsa tartışsın de ki, Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendinizi çağıralım. Sonra lânetleşelim Allah'ın lânetinin yalancıların üstüne olmasını dileyelim" şeklinde olup mubâhele karşılıklı lânetleşme anlamına gelmektedir. Bu âyet Resûlullâh'ın huzûruna gelip ısrarla teslis inancını güyâ Kur'an'dan delillerle Resûlullâh'a tasdik ettirmek isteyen Hıristiyan necran heyeti sebebiyle nâzıl olmuştur. Allah Rasulunun Hak Nebî olduklarını bildikleri halde teslisi savunan bu heyet reisleri Abdulmelik Âkıb'ın de îkazlarıyla peygamberleriyle lânetleşen bir kavmin felah bulamayacağı tembihine uyarak lânetleşmekten kaçınmışlardır. Geniş bilgi için bkz. Tefsiru'l Kur'anil Azîm, İbn Kesir, 4/1264-1275, Çağrı Yay. 1988

[27] Âl-i İmran 3/61.

[28] Gazzâlî – İhyâu Ulumiddin 1/426. 1990 Beyrut.

Nebiyy-i zî Şân Efendimiz (sav) şöyle dua etmekteydi: "Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım! Kalbimi dinin üzerine sâbit kıl"[29] Nebi (s)'nin pâk ve şerefli silsilesinden yüz çevirmek, ehl-i beytten inhirâf etmek tüm salât u selâmın üzerine olduğu yüce Rasûl'e isyandan başka bir şey değildir. Bu ise apaçık bir sapıklık alâmetidir. Bu şerefli âileye muhabbet dahi (Allah'ın selâmı ve berekâtı onların babaları olan (sav)'e olsun) iki cihanda saâdet alâmetidir Tevfik ancak Allah'ın elindedir.

19.Sohbet: "Dinde Sevgi Ve Buyruğun Yeri"

"Bu dîn-i Muhammedî, tüm eşyanın zerrelerine kadar umûmi bir fayda üzere tesîs edilmiştir. Bu dindeki kılıç ise zâlimin eziyetine mânı olmak ve devâm ede gelen huzûru muhâfaza etmek içindir. Her kim Allah'ın çizdiği sınırı, günahlara dalmak, isyân etmek sûretiyle zorlamazsa onun için hiçbir sıkıntı yoktur. Fakat kim de Allah'ın hudûdunu zorlarsa onu düzeltmek, doğruya yönlendirmek, Hakk Teâlâ'nın kullarını ilzâm ettiği şeyle onları ilzâm etmek diğer müslümanların üzerine borçtur Bütün işler Allah'a dönecektir Ondan başka hiçbir güç ve kudret sahibi yoktur.

20.Sohbet: "Tevfik Ehlinin İstikâmetli Yolunun Beyânı"

"Akıl ve temkin ehli yâni vakar sahibi kimse imkân nisbetinde şer işlerde tartışmaya girişmez. Çünkü o bilir ki her düğümün çözümü hikmet ve hilm ile kolaylaşır. Fakat hikmet ve güzel söz ile hall yolu tıkanır ve çözümü muhal olursa kişiye düşen iş hâlin gereği ne ise ona göre davranmaktır İcâbında sıkıntıları defetmek için büyük bir gayret sarfetmek gerekebilir. İşte metîn ve sebâtlı genç budur Ayaklarını dalâlet uçurumlarına koymuş olanlara uyup sapıtan, boş ve bid'at dolu lakırtılarla vakit geçiren kimse elbette akıllı değildir, insanlar hüsrân bataklıklarına doğru hızla koşmaktadırlar. Bunların bidâyeti, zemmedilen hallerden sâlim olmadığı gibi nihâyetleri dahî emniyet-

---

[29] El-Müdrek, ale's-Sahihayn Kitabu'r-Rikâk, 4/357 had no. 64/7907.

ten hâlidir. Tevfike eren kişi bu hususlara dikkatle riâyet eder. "Günahlardan ve günahlara götürebilecek olan yollardan yüzçevirir ve şerre kapı olacak şeylerden tüm varlığıyla soyunur. Hakkında mâlûmât sâhibi olmadığı şeylere övgüler yağdırmaz ve görüşü doğru bile olsa bilmediği şeyi zemmetmekten mizâcını muhafaza eder. Onun iç âlemi iffetlidir ve güzel hasletlere sahiptir. Allah, nîmetlerini üzerine yağdırmak sûretiyle onu kendisine cezbeder. O rahmet-i ilâhî'ye nâil olmuştur. Emânete riâyet eder, hıyânetten uzak durur. İffete ve nefsîni mâsivâdan muhâfaza etme yorganına sarılır. Yumuşak huyludur. Ahvâline, cinslerine ve dillerine göre insanlara gereğince merhametli davranır. Eğer nefsî şerre meylederse onunla sonuna kadar mücâdele eder. Bir ihtiyacının hallini murâd ederse Allah ona dilediğini ihsân eder, onun için bir yardımcı dost kılar. Eğer bir mübâhaseye girecek olsa hikmetle desteklenmiş kat'i bürhanlarla davâsını isbât eder. Bir gâye bir gizli hesap kasdıyla isbât-ı davâya girişmez. Gece namazlarına riâyet eder. Seyr u sülûkünde ayak sürçmelerinden ve fanilere meyletmekten sakınmak için kalbini dâimâ murâkabe altında tutar. gecenin sonu yaklaşıp tan ağarmaya başladığında ise onun meşgalesi fukarânın ihtiyacını gözetmek ve düşünmektir. "İmân edenler için kalplerinin zikrullah ile coşma ânı gelmedi mi?..."[30]

21.Sohbet: "Cömertlik Hakkında"

"İyilik yapmak sûretiyle malını Allah yolunda bezleden kişi halka faydalı olmak sûretiyle rızâyı Bârî'yi arzû etmektedir. İşte bu kişi aldanmış değildir. Bilâkis o, sıkıntı ve fakirliğe sürüklense bile zenginlik içindedir. Allah'ı unutturan ve insanların hakkını gasbettiren çeşitli gayr-ı meşru yollarla kişi, servet tahtında bağdaş kurup otursa dahi zengin sayılmaz. Mümınlerin emiri, efendiler efendisi Aliyye'l Mürtezâ (kv)'nın şu kelâmı buna şâhidlik etmektedir; "Kişinin nefsi için sakladığı şey fitneye sebep olur."(Halkın nefret ve buğzunu cezbeder)

---

[30] Hadid, 57/16.

22.Sohbet: "Dostluğun Ölçüsü"

Kötü huylu bir arkadaşla berâber olma durumunda kalırsan ona karşı sabret. Çünkü o, bızzat kendisinin düşmanıdır Ve kim ki kendinin düşmanı olursa o, kendisini dost diye isimlendirse bile bir başkasına aslâ dost olamaz Eğer sen ona sabredersen onun tedricen senden uzaklaştığını hissedersin Çünkü o, senden ayrılmaya başlar. O, kötü ahlâkı ve çirkin niyetleri sebebiyle senden uzaklaşmaya başlarsa Allah'a hamdet Emiru'l-Mümının Aliyyel Mürteza (kv)'nın şu sözü bu meyândadır: "Seninle şiddetli tartışmalara giren, sana düşmanlık etmiştir". Bu sözdeki "telâhi" (tartışma) kelimesi "tenâzu" yani "çekişme" mânâsınadır. Kişinin nıza'ı çok olursa o, muhâtabının düşmanı kesilir. Bununla berâber aklı zayıf ve kendine olan kötülüğü de muhâtabına yaptığı kötülükten daha şiddetlidir. Gönlü dar olandan arkadaş, ahlâkı kötü olandan da dost olmaz. Nitekim denilmiştır ki; "Kurdu terbiye etmeye çalışmak ona azap etmekten başka bir şey değildır "Sen de buna göre, fıtratı bozuk, sîreti kötü olanları ıslâha kalkışma! Onlardan hayr umman aldanmışlıktır Onların dostluğunu duvara çarp ve şu meşhur sözüde kulağına küpe yap: "Kurda güvenip onu muhafız yapan diğerlerine zulmetmiştir."

23. Sohbet: "Dostluk Ve Kemal Ahli Hakkında"

Dünyânın düzenini ıslâha kâdir olamayan, âhiret işlerinin ıslahta da tam bir güç sahibi olmaz. Kâmil insan, hem dünyâ hem de ukbâ ışlerinin arasını birleştirendir. Nitekim Allah Teâlâ; "Ey Rabbımız! Bize dünyâda da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azâbından koru"[31] (diye duâ edenlerden bahsetmektedir.)

Gönüllerin meftûn olduğu, gayb hazînelerının anahtarı (sav) efendimiz de şöyle buyurmuştur: "İnsan ne sırf dünyâ adamıdır ne de sâdece âhıret adamıdır. Asıl insan-ı Kâmil her iki dünyânın insanı olanıdır." Şeyhimiz Ahmed

---

[31] Bakara 2/101.

er-Rıfâî el-Hüseyni (ra) dahi bir sözünde "Dünyâda Faydası olmayan hiçbir ihvân âhirette de fayda vermez." Muhammedi yol ve hal her iki dünyânın insanı olmak ve her iki türlü faydanın mazharı olmaktır.

24. Sohbet: "Safahat Ve Velâyetin Tahlili"

Derin sırlar şeklinde vârid olan şeyler çözüldüğü zaman anlaşılır ve onu anlayamayanların müşkili kaybolur. Hz. Musa (as)'nın Hızır (as) ile olan vâkıası da böyledir. Hızır (as). Hz. Musa (as)'nın sabredemediği olayların tevilini getirince Hz. Musa (as)nın korkusu gitmiş gonlü rahatlamıştı Vaktin nebisinin (Musa) bu imtihanı gaybî vâridâttandır. İşte anlamaya güç yetiremediği bu ilâhi sırlar zuhûr ettiğinde onun içini bir ürperti kaplamıştı. Fakat buna imân etmek lâzımdı. Çünkü âyet-i kerimede "Elif, Lâm, Mîm, bu kitapta asla şüphe yoktur. Takva sahiplerine doğru yolu gösterendir. (o takva sahipleri ki) gayba inanırlar."[32] İlk bakışta mânâsı anlaşılmasa da bu gaybî olaylar elbette nasslara aykırı değildir. Ne zaman ki o gaybî olayların iç yüzu açıklanır, sırrı şerh olunur, işte o zaman olaylar vuzûha kavuşur ve müşkiltâlar çözülmüş olur.

Şathiye'ye gelince; şerîatın haddını aşar, kayıdsız sözlerden ibaret olur. nefisten kaynaklanır ve havâtırın saçmalıklarından olursa mantık ve mefhumu açısından nassa aykırı olmuş olur. Hattâ ehlullahtan olan kemâl sahibi insanlar; bir velinin şath halinde velâyet dairesinde olmadığı üzerinde icmâ' ettiler Bu sözün tefsiri şudur; Veli, şath halinde uykudaki kimse gibidir Yanı aklı başında olduğu halde uyuyan kimseyi kasdediyorum. Çünkü bu kişi, uyuduğu halde aklın iktiza ettiği sorumluluklardan muaftır. Uyanıklık halinde iken mükellef olduğu şeylerle, uyku hâlindeyken mükelelef değildır Şath mertebesi her hal ü kârda bir noksanlık mertebesidir. Şatâhat ehlinin mertebesi ile temkin ehlinin mertebesi arasında fersah fersah uzaklık vardır. Şatahat ehlinin dilinden dökülen sözlere ve o anın tesiriyle zuhûr eden fiillerine itibar edilmez

---

[32] Bakara, 2/1,4.

Onun hâli, o anda söylediği şeylerle sorumlu tutulmadığı ve kendisine uyulmadığı sekr hâlidir. İşte bu açıklamalardan sonra "Varidat" ile "şathiye" arasındaki farkı görürüsün. Büyüklerden bir topluluk vardır ki mânevı halın verdiği bir baskı ile hissettikleri şeylerden nâşi asla sath mertebesine iltifat etmezler. Mânevî makâm sahipleri şath mertebesinden münezzehtir. Onların gayretleri yüce şeriatın orta yolundan kulluk doruklarına yükselir. Kendilerine bir makâmın perdesi açılsa bile mânevî bir terakkiden öteye gitme. Hal ehlı kararsız, makâm sahibi temkinlidir. Allah bize kâfî ve ne güzel vekîldir.

25. Sohbet: "Nefs, Rûh Ve Amellerin Âhirette Tezâhürü Hakkında"

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur. "... bütün yaptıklarını hazır bulacaklardır. Ama Rabbın kimseye zulmetmez."[33] Bu âyet hesap gününde insanların yaptıklarına dair delıl ikâme etmek için mânevî hal ve fiillerin sûretler şeklinde belireceğini kat'î olarak ifade eden bir nassdır. Allah apaçık huccet sahibidir. Bu açıklamalardan anlarsın ki hava (gök) elbiselerine nakşedilen bu sözleri silecek, karıştıracak hiç bir şüphe yoktur. Bütün sözler uzay hazinesinde muhâfaza edilir. Dâimâ hazır bir gözcü tarafından korunurlar. "İnsan hiç bir söz söylemez ki yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın."[34] Yine bu cümlelerdendir ki o yüce gözetleyici yüzünü göreceğin bir sûret, sesini duyabileceğin bir lehçe ile mânâları zahir kılacaktır. Bundan dolayı ameller sûretler şekline tahvil olunacaktır. Bunu tasdiken mu'minlerin emiri Kerrâr el-Mürtezâ (Allah'ın yardım ve selamı üzerine olsun) ([illegible]) "Her nefsîn kendiyle mücadele edeceği bir gün"[35]. âyetinde ([illegible]) kelimesindeki dal harfini farklı bir kıraat ile fethalı o-

---

[33] Kehf 18/49.

[34] Kâf 50/18

[35] Nahl 16/111.

kumuşlardır[36]. Böyle olunca bu âyetin mânâsından şehvânî nefsîn vücud şeklindeki nefisten doğan bir sûret olarak ortaya çıkacağı anlaşılır. Nitekim nazar ehli, nefsîn kısımlarını tanıtmışlar ve güzel bir tarzda sınıflandırmışlardır. Mesela; sen desen ki "nefsîm bana gâlip geldi." Bu sözünle şehvetine işâret etmiş olursun. Yine desen ki "Rabbım nefsîme muhafaza et". Bu sözünle rûhuna ya da cisminin kalıbına işâret etmiş olursun. Nefsîn kısımlar işte bu şekildedir.

Yukarıda geçen âyetin mefhumu yani "bütün yaptıklarını hazır bulacaktır."[37] Âyetiyle, Allah u Teâlânın "Rabbın da kimseye haksızlık etmez."[38] âyetinin mânâsı "sûretlerin ibrâz edilmesiyle sen bir başkasının yaptığı bir amelden dolayı ne bir izzet ne de bir zillete muhâtap olursun" şeklindedir. Allah her şeyin künhüne vâkıftır.

26. Sohbet: "İlim, Âlim Ve Taassup Hakkında"

Âlimin cehâleti câhilin cehâletinden daha kötüdür. Çünkü câhilin ilimle izâle edilebilir. Âlimin cehli ise ilimle daha da şiddetlenir. Yani kendi îndi görüşlerine bel bağlarsa kendi görüşlerinin tersi olan doğruyu kâbul etmez. Bu sıra işâret olarak Allah'ın kitabında şöyle buyrulmuştur. "Her bilenin üzerinde bir bilen vardır."[39] Âlim, sadece kendi görüşüne göre nassın mefhûmuna vakıf olursa doğruya ulaşmasını sağlayacak olan kendinden üstün olanlara mürâcaat etmez ve hatâ çukurlarına düşer, mahvolur. Belki de sapıtır. Ya da dinden inhiraf eder. Tüm ahvâl ve amellerinde dosdoğru nebiyy-i sâdık (as)'tan bu konuya ışık tutan bir hadîsi şerîf vârıd olmuştur. "Nice ilimler var-

---

[36] (كَدَرْ) şeklinde dal harfinin fethalı okunduğu bir kıraate rastlayamadık.

[37] Kehf 18/40

[38] Kehf 18/49

[39] Yusuf, 12/76.

dır ki cehilden ibârettir."[40] Yine bu mesele hakkında evliyânın rehberi ve sultanı, efendimiz İmam Seyyid Ahmed er-Rifâî (ks) şöyle buyurmuştur. "Nice cehiller vardır ki semeresi ilimdir." Mutezilenin, "Halku'l Kur'an"[41] hakkında ileri geri konuşanların, hevâ ehli ve diğer geçmiş fırkaların hikâyelerini hiç duymadın mı?...Sırf indi fikirlerine îtimâd etmeleriyle ilimleri onları nasıl batırdı. Ayakları sürçtü ve doğru yoldan saptılar. Allah bize kâfidir. O ne güzel vekildir.

27. Sohbet: "Sûfilere Nispet Edilen Hâl Ve Haberleri Kur'an Ve Sünnet Ölçüsüyle Değerlendirme Gereği"

Sûfi tâifesinden nakledilen sözleri, o sözlerin muhtevasını Nebiyy-i mukerrem (sav)'in sünnetine uyduğu ve onun irfân yıldızı âl ve ashabının (Allah'ın selâm ve rızâsı onların üzerine olsun) sîretine ters duşmedigi müddetçe şerh ve tefsîr edebilirsin. Sûfiyyenin kitaplarında onlara nispet edilen bir şey bulduğunda ve o şeyi Kitabullaha ve Sünnet-i Resûlullâha arzet ve selef-i salihin hayâtıyla kıyas et. Eğer sözlerden veya fiillerden kitap ve sünnete muvafık selefin yaşayışına da mutabık olanını bulursan veya hikmete zıt olmayan, anlayışta zorlama yapmayan, kalpte şüphe bırakmayan bir şekilde tevile kâbil görürsen onları kabûul et. Değilse onu söyleyenine iâde et ve ehlullah olan bu güzel zümreyi, art niyetli, yalancı, azgın insanların onlara nispet ettikleri (şerîate muhalif) şeylerden tenzîh et. Onlara edeple muâmele et. Onlar Hakk'tan zerre kadar inhiraf etmeyen Hakk erleridirler. Allah en büyük yardımcıdır.

---

[40] Kaynağını bulamadık.

[41] Kur'anın yaratılmış olup olmadığı konusundaki tartışmaları ifade eden bir kelam terimi olup ilk defa kelamı bir tartışma konusu haline getiren Cad b. Dirhem'dir. Cehm b. Saffan da bu görüşü benimseyip yaymıştır. Geniş bilgi için bkz. TDV Islam Ansiklopedisi, 15/371 Halku'l Kur'an maddesi.

28. Sohbet: "Kemâlât ve Güzel Ahlâk ilişkisi"

Velinin makâmının azâmetine dâir ahlâk-ı hamîdeden gayrı kat'î bir delil yoktur. Bu guzel ahlâk, yüce peygamberin şu kelâmının delâletiyle, tertemiz Muhammedî risâletin gönderiliş gâyesidir. "Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim."[42] Muhammedî güzel ahlâkla bezenmiş hakkın gizli mazhariyetine nâil olmuş ârif bir kimse ile yine âriflerden açıkça ilâhi tecellilere mazhar olmuş fakat ahlâkça birincilerden alt mertebedeki başka birisini gördüğümüzde bu ikisinden ekmel ahlâk sahıbini tereddüt etmeden diğerine tercih ederiz. Bu konuda iki topluluk ihtılâf etseler de hak ayan beyândır. İmam seyyid Ahmed er-Rıfaî el-Hüseyni (Allah ondan ve onun vesilesıyle bizden razı olsun)'nin şu sözü de bu konuya açıklık getirmektedir "Tasavvuf güzel ahlâktan ibarettir" Ahlâk-ı hamîde bakımından senden üstün olan tasavvuf bakımından da senden üstündür. Güzel ahlâk esrâr-ı ilâhıyeyı keşfe götüren mîrâcdır. Bu mîrâc yolunda küçük, dar adımlarla yürüyenler küçük mevhibelerle yetinmek zorundadırlar. Böyle olunca kişinin esrar-ı ilâhıyeye doğru kemâlât makâmında yükselişi küçük adımlarla olacaktır. Güzel ahlâk, kulun kalbının feyz-i ilâhî ile hayat bulması, parlak ve aydınlık bir gönle ve kaba ve haşin olmayan geniş bir kalbe mâlik olmasıdır. Ahlâk-ı hamide sahibi konuştuğunda hakkı söyler. Adâletle hükmeder, küçüklere şefkatlı, büyüklere ta'zimle muâmelede bulunur. Dâimâ hakkın taraftarıdır. Nurlu şeriatin duvarlarını yıkmadığı gibı, batıl bir davanın sesin yükseltmek için bir minare de peydâ etmez. Söz ve fiillerinde tek tâbi' olunacak Muhammedî yoldan başkasından yüz çevirir. Irkçılığa aslâ meyletmez. Bir köle yada hizmetçinin dilinden de dökülse Allah'ın tüm emirlerine gönülden boyun eğmiştir

Mülk Allah'ındır. Ondan başka, eşyâyı hakkıyla ihâta eden sonsuz kudret sâhibi yoktur. Gerçek şudur ki; Allah dostlarının bu hayat anlayışları İmam Seyyid Ahmed er-Rıfaî el-Hüseyni (ra) 'nın tutmuş olduğu yoldur O.

---

[42] Muvatta, Imam Malık b Enes, 2/553, Hadıs no 8 Beyan Yayınları Istanbul, 1982

başkalarının sülük etmediği, ahlâken yücelme açısından meşakkatli bir yola sülük etmiştir. O, bu sâyede nicelerini geçti. Bu kervânda niceleri onun gayret ve azminden âciz kaldılar. Binâenaleyh ehlullah Seyyıd Ahmed er-Rıfâî'ın (ra), yüce gavsiyet mertebesinde cümle ehlullaha takdiminde icmâ' ettiler. O-nu velâyet yolunun keşfinde bir kutup yıldızı kabûl ettiler. Şüphesiz o, tüm a-sırların İmamı, mânevî hazînelerin sultanı, şehirlilerin ve bedevilerin (köylü-lerin) şeyh, zayıfların acziyetiyle güçlülerin kudretini kaynaştıran, her nâkısı tamamlayan, mânevî silsilenin arif varisi, şeyhi olmayan biçarelerin şeyhi ol-duğuna dâir ittifak olunan tek kişı, Resûlün elini öpme şerefine nâil olan, in-kar edilemez. Rabbâni burhân, yardım ve heybetlı ilimlerin sâhıbi, ceddi Mustafa (sav)'nın âşığı olduğuna dâir söylenen husûsiyetleri zâtında cem' e-den, makâmat ehlinin biricik velisidir.

29. Sohbet: "Celâl Ve Cemâl Nurunun Tezahürleri"

"Celâl" ismi bütün işlerde kabz, kudret, sultân kibriyâ, heybet ve gale-be eserlerinin zuhûrûdur. "Cemâl" ismi ise tüm işlerde bast, refet, rahmet, nî-met, hannân (çok merhamet sahibi olan), sekîne (huzur), lütuf, ve rıfk eserle-rinin zuhûrudur. "Aynü'l kudât Hemedânî (rha)'ın "Zübdetü'l-Hakâyık" adlı kitabında Ebû Zerr el-Gıfârî (r.a) tarîkiyle naklettıği şu hadîs-i şerîf de bu mâ-nâyı teyîd etmektedir. "Ey Ebu Zerr (bilmiş ol ki) Allah güzeldir, güzeli se-ver" bu hadis başka bir tarik ile "Ebâ Zerr" hitâbı bulunmaksızın masdar ola-rak "Allah güzeldir, güzeli sever" lafzı ile gelmiştir.[43] Ve bu hadîs-i şerîfin bir çok değişik rivâyetleri vardır. Nebi (sav)'ın "Muhakkak Allah, nîmetinin eserlerini kulunun üzerinde görmeyi sever"[44] hadîs-i şerîfi mülk ve melekûtunda cemâlinin eserlerinin zuhûrunu sevdiğine işârettir. Bu mânâ Celâlinin saltanatını asla nakzetmez. Çünkü Cemâlda "İmhâl" (rahatlık ve sü-rür), Celâlde ise "İnzâr" (uyarı, galebe ve heybet) vardır. Fakat bu ikisi ara-

---

[43] Sahih-i Müslim, 1/93 Babu Tahrimi'l Kibr ve Beyânuhû Had. No. 147.

[44] Sünen-i Tirmizi, Edeb, Bab 54. 5/123-124, Hadıs no: 2810

sında "İhmal" yoktur. Bâzıları vehme kapılarak bu hadîsin mânâsının âdemı sûretin cemâli hakkındaki hadîse[45] hasredildiğine zannettiler. Bu apaçık bir hatâdır. Çünkü maddî sûretin güzelliği, Hakkın kapısından kovulmuş fâcirlerde de bulunabilir. Bunu aksi temiz ve makbûl kişilerde de zuhûr ede bilir. Burada asıl olan zahîri sûret değil bâtını siretür. Fakat zâhîri sûret guzel, parlak, zarif ve sevimli bir cemâl ile batını sîrete muvâfık olursa "Allah güzeldir güzeli sever" hadîsinde işâret edilen mahbûb nev'inden addedılır. Yine denilmiştir ki; genellikle sîretin güzelliği sûretin güzelliğiyle uyuşmamaktadır. Bu konuda tertemiz bir haberde şöyle varid olmuştur. *"Güzel yüzlülerin yanında hayrı talep edınız."* Fakat, sadece mutlak mânâdaki sûretin güzelliği bu şerefli haberin mefhûmuna girmemektedir. Bir şiirde bu mesele şöyle şerh olunmaktadır;

"Ahlâkı güzel olmadıkça, gençlere sûretlerinnin güzelliğı bir fayda vermez"

"Çünkü her kınalı parmaklı ay yüzlü kadın (besine) değil ve

"Her kılıcın parlaklığı da onun yemen kılıcı olduğuna delâlet etmez."

30.Sohbet: "Kader, Tedbir Ve Takdir İlişkisi"

Kader ezelî olan Rabbın sırlarından bır sırdır. Bu nâkıs akıl ile kaderin künhüne vâkıf olunamaz. Kendilerini filozof sayan bir gurûh, akla çok güvenmeleri sebebiyle ayakları tökezledi ve kaderi inkâr ettiler. Nitekim onların şâiri şöyle seslenmiştir;

"Görüşü zayıf olan, fırsatları kaçırandır."

Fırsatı elden gıttiğinde ıse kadere küfretmeye başlar"

---

[45] Herhalde "Allah'ın Ademi kendı sûreti uzere yarattı" hadîsıne ışâret edılmıştır Bkz Sahıhı Buharı Tercemesi. Mehmet Sofuoğlu, 13/6175. Hadıs no: 1

Hakikat şudur ki; gerçek hikmet ve sahîh ma'rifet, tabii olarak teredütsüz bir şekilde kadere îmân etme sonucuna götürür. Kadere ımân ise onların sözcülerinin zannettiği gibi fırsatları zayi' etmeyı ıhtivâ etmez. Bılakıs kadere îmân etmek tüm fırsatları ganîmet bilmeyi gerektirir. Aslında kaderin sırrı gelip çattığında, mülkünde dilediği gibi tasarruf eden Allah bütün ışleri nasıl irâde ederse öyle hükmeder. O Kâhir ve Kadîrdir. Cümle umûru Hakka nispet etmekle talep edilen şeylerin fırsatı gelmiş olur. Nıce fırsatlar vardır ki neticesi, kederlerin en şiddetlisidir. Muhammedi hikmet sahibi âlim, akıllı ve ârif kişı akıl ile kader arasında durur. Kaderi ınkâr etmez ki sapıtsın, aklı ıhmâl etmez ki zelîl olsun. Tedbîre riâyet eder ve takdîrin sırrı ona keşf olunur. Takdîrin sırrı âyân beyân kendisine zâhir olsa bile o hıçbir yerde tedbirden yüz çevirmez. İşlerin en ince noktasına kadar tedbir ile hareket eder. İş bu sır, kader, perdesinden, kendinin talep ettiği şeylere muârız olarak zuhûr ederse kadere teslim olur. Çünkü kadere razı olmamak kederleri davet etmektir. Ben derim ki, işlerin zuhûr vakti yaklaşınca kaderlerin sırrı yıne kader ıle çözülür. İşte bu hikmetler sâyesinde ey mânevî verâsetin sahibi salih oğulcuğum[1] anlarsın ki kaderin sırları aklın idrâk seviyesinin fevkinde olursa ehlulah oraya elini uzatmaz, ayaklarını toplar. Tedbîri ihmal etmek sûretiyle teslîmiyete sarılmaz. Kaderindeki ilâhi tasavvurlar meydâna geldiğinde kudret-i ilâhîyeyı sorgulamaz. Bilakis üzerine düşeni yapar. Ve neticede işlerin takdîrini her şeyin sahibi fa'âl-i mutlak'a bırakır. Bu ise gâyret ve tedbîrden sonra, dönüşün kendisine olduğu her şeye kadir olanadır.

وان ليس للانسان الا ما سعى

Emir Kerrâr (kv) "insan için gayret ettiğinden başka bır şey yoktur"[46] âyetinde ( ) lafzının ( ) kelimesinin müştak olduğu ( ) diye bir de cumhûrun okuduğu şekilde okumuştur. İmâm Kerrâr her iki mâ-

---

[46] en-Necm 53/39.

nâya da hükmetti.[47] Ve bu mânâların sırrını da açıkladı orta yol kader ile akıl arasındadır. Allah her şeyi hakkıyla kuşatan ve yüce kudret sahibidir.

31. Sohbet: "Açlık Ve Hikmet İlişkisi"

Yüce bir haberde şöyle buyurmuştur. "Mide dolduğunda hikmet susar." Bu mübârek hadîsin iktizâsı gereği hikmet bizâtihi nâtık (konuşan) sayılmıştır. Resûlullâhın, "Mîde dolunca hikmet susar"sözünden, bunun ifrat derecesindeki açlık olmadığı anlaşılır. Bu cümlenin nazmından, tokluğun hikmeti susturduğu bilinir. Ârif-i billâh olan insanlar hikmet ve ilhamı ilâhîyi tahsil için mîdelerini tıka basa doldurmaktan imtinâ ederler. Gönüllerde sıkıntı meydana getirmesinden sakınarak aşırı açlığa da meyletmezler. Bilakıs "Yiyiniz içiniz ama isrâf etmeyiniz"[48] kavlinin hükmüne imtisâl ederler.

Resûlullâhın tebliğ ettiği dinde sıkıntı ve zorluk yoktur. Esas sıkıntı ve zorluk ifrât ve tefrîttedir. Hz. Muhammed (sav)'e tâbi olan akıllı âlim orta yolu tutar.

Ey oğulcuğum! Eğer riyâzât yapmak istersen riyâzâtındaki açlığın gönlün sıkıntı verecek kadar şiddetlendirme. Riyâzâttan çıkıp da normal hayata döndüğünde ise mideni tıka basa doyurarak haddi aşma. Mîdeni zevkin için kullanma. Çünkü "Mide dolduduğun kapların en şerlisidir."[49] Açlığı esas alıp tokluktan sakınan bir zümreyi sende biliyorsun. Sakın sen de yolunu şaşırma, onların gâyelerinin haddi aşan bir açlık olduğunu bil. Onların hikmet sahibi arifleri nebevi ilimde yüksek derecelere ulaştılar bununla berâber nebiyy-i zîşân efendimiz ne zorluğu ne de insanı takattan düşürecek şeyleı

---

[47] Âyetteki ([illegible]) lafzını ([illegible]) diye okuyacak olursak mânâ "insan için Allah'ın irade ettiğinden başka bir şey yoktur." Şeklinde değişmektedir. Ki bu mânâ dahi Hz. Alinin (kv) kader anlayışında takdire daha geniş bir tasarruf tanıdığına işâret olsa gerek

[48] Araf 7/31.

[49] Bkz. Süneni Tırmizi, Kitabüz-Zühd, 4/590, Bab 47, Hadıs no: 2380

emretmiş değildir. Çünkü o, Rabbânî hikmet sahiplerinin efendisi, ehlullahın baştâcıdır. Bilmiş ol ki, nebiler ve Resûller apaçık hikmetlerle gelmiş olup hıkmetin gâyesi dahi herhalde orta yolu ihtiyâr etmektir. Nefsîn sekineti, kalbin râhatı ve cismin sürûru orta yolu tutmakla olur. Böylece kişinin edâ ettiği ibâdetler sâfiyet kazanır. Kalbin înşirah kazanmasıyla tefekkür berraklaşır. Fakat açlıkta ifrâta gidilirse kişinin gayreti azalır. Gönlü daralır., kalbin saflığı ve zihnin berraklığı kaybolur. İşte bu halde ibâdet etmemek o kişi için, sıkılarak yaptığı ibâdetten daha hayırlıdır. Allah muhâfaza etsin bu haldeki bir ibâdetle o kişi Allah'ı minnet altında bırakmaya çalışıyor demektir. Halbuki Hakk Teâlâ tüm âlemlerden müstağnidir.

Eğer toklukta ifrâta yönelirse, yılan gibi dilini çıkararak (şehvâni işlere) doğru seğirtir, nefsîn kasveti ona gâlip gelir. Böylelikle rûhu sâfiyet kazanamaz, ehlullahın mücâhede yolundaki çalışma usûllerine kişinin kendi gayretleri zıt olmuş olur.

İnsan şâyet ifrât ve tefrit arasındaki orta yol mertebesinde karar kılarsa beşeriyete has özelliklere de riâyet eder. Bu ölçü ise "Yiyiniz içiniz fakat israf etmeyiniz"[50] kavl-i şerîfinde belirtilen; "Mîde dolduğu vakit hikmet susar" haber-i nebevîsinde te'yîd edilen ve ehlullah tarafından işâret edilen makbul olan açlıktır. Bunları iyice düşün ve âlim, ârif, hikmet ehli ve vuslat yoluna azmeden bir sâlik ol. Şerîat-i garrâ'nın esâslarından kıl kadar darılma ki Allah katında makâmın yükselsin, hikmet pınarların çağlasın ve âriflerin kervanında selâmetli bir yol olsun. Allah müttaki kullarının dostudur.

32.Sohbet: "Aşk ve Feyz Hakkında"

Kâmil insan kelâmından, aşıklar feryâd ve elemlerinden, muhib: hâl ve sevdâsından belli olur, tanınır. Eğer irfân sâhibi olan kişi, aşk, kemâl ve muhabbetı rûhunda mezcederse onun üzerinde bu hasletlerin evsâfı tecelli e-

---

[50] Araf 7/31.

der. İş bu sıfatları hâiz olduğunda (ilâhi huzurda) itibârı kuvvetlenir, esrar-ı ilâhiyi muhâfaza eder. Nitekim Cüneyd (ra) şöyle buyurmuştur:

"Kadeh kırıldı, şarâb etrafa saçıldı."

"Her şey birbirine karıştı..."

"Sanki şarâp var, kadehten eser yok."

"Sanki kadeh var şaraptan eser yok."

Sözüne hâkim ol ki kemâl'in biline. Sızlanma ve elemini gizle ki aşk yolundaki gayretlerin boşa çıkmaya. Eğer bu tavsiyelere uymazsan, kelâmına hâkim olmazsan aşk yolundaki gayret mertebesinden düşersin. Hâl ve iştiyâkını gizlemezsen muhabbet-i ilâhî yolunda ayakların kayar. Bilmiş ol ki muhabbet, ilâhi sırr yıldızından neş'et eder ve sâlikin gönlüne bâzen, uğrayıp geçer, bazen de kalpde müstakar olur.

Eğer ki kalpte muhabbet kıvılcımı yerleşir ve sâlikin fikri ile mezcolursa mâneviyât yolunda terakki etmeye başlar. Hattâ onda: aşk, şeydâlık ve cünûn derecesinde bir muhabbet hasıl olur. Muhabbetteki bu yüksek derece şu imkân âleminde ve yaratılmış beşer üzerinde vukû' bulursa, niçin bu aşk yıldızı Hâlik-i nâs için parlamasın?. İşte bu aşk tahsil edilirse Allah'a şükretmek, hamdetmek, ta'zim göstermek ve onu zikretmek kula vacip olur.

Her hayır Allah'tandır. Çünkü Hakk Teâlâ senin yatıp kalktığında, oturduğunda, yürüyüşünde, uyuduğunda ve uyanklığında tek tasarruf sahibidir. Eğer selîm bir kalp ile bu sırra vâkıf olursan şatâhat ehlinin ayak sürçmelerinden ve sarhoşların saçma sözlerinden emîn olur, hâlini, "Göz ne şaştı ne de haddini aştı"[51] hükmünün nuruyla aydınlanan Muhammedî edep ve Mustafavî tavır ile makâmların yücelerine ulaşana değin muhâfaza edersin. En yüce salât u selâmın kendisine olduğu Cenâb-ı Resûle ittibâ etmekle ilâhî mevhibelerle

---

[51] en-Necm 53/17.

gıdâlanırsın. İşte o zaman bi iznillâh kurtuluşa erenlerden olursun. Hamd Âlemlerin Rabbına mahsustur.

33.Sohbet: "Aşk, Cefâ ve Safâ Hakkında"

"Safâ caddesinde olursa sevgilinin cefası ayn-ı vefâdır. Ancak araya müşahede ile aydınlanmış gözün firâkı girerse bundan müstesnâdır. Çünkü o göze ancak ayrılık zarar verir. Nitekim denilmiştir ki "İşlerin çoğunda, sabretmek güzel bir haslettir. Ancak sana sabretmek güzel bir şey değildir." Yukarıda anlatılan hâlet-i aşka ehl-i aşk olanlar Mecnûnun Leylâ hakkında söylemiş olduğu şu şiir ile delil getirdiler;

"İster kötülük etsin isterse ihsan"

"Her hâli safâdır bana Leylâ'nın"

34.Sohbet: "Mensûbiyet Hakkında"

Ey sâlik eğer kendini bir zümreye mensup kabûl eder ve o zümreyle berâber olursan dikkat et ki senin hallerin içerisinde o zümrenin yaşantısına münâsip bir hâlin bulunsun da senin o kavme mensûbyetin sahih olsun. Çünkü mensûbiyet en alt derecedeki benzerlikle hâsıl olur. Abdullah b. Mesûd (ra)'dan rivâyet edildiğine göre Fatihâ'dan sonra gelen ilk Kur'an sûresini Resûlûllâh (s.a.v.)'ın "Bakara Sûresi" diye isimlendirdiği biliniyor. Rasûlullah (sav) şöyle buyurmuşlardır; "Her kim Bakara sûresinin son iki âyetini gecede bir defâ okursa bu ona kâfidir."[52] Bu hadîs-i şerîfin yüce mânâsı şudur ki; Bakara Sûresi yani "inek" (Bakara) ve onunla alâkalı ilginç bir kıssanın anlatıldığı sûrenin "Bakara" lafzıyla adlandırılması küllün; meşhur, ilginç ya da garip cüz' ile isimlendirilmesi kabîlindendir. Âl-imrân sûresi, en'âm sûresi, Kehf sûresi gibi sûreler de bu açıdan ele alınabilir.

Dil âlimlerinin büyüklerinden bâzıları şöyle söylemişlerdir: Bir kavme izâfe edilmek (yâni mensûbiyet), söz konusu kavme benzetilmek (mülâsebet)

---

[52] Sahih-i Buhâri Kitabu Fedailu'l Kur'an Babu Fadli'l Bakara 10 6/104

demektir. Bir başkaları da mülâsebeti izâfet olarak kabûl etmişler, ayniliğini reddetmişlerdir. Bu iki kelimenin mânâları konusundaki ihtilâf lafzî bir ihtilâftan öteye gitmez. Eğer sen yukarıda anlatmış olduğumuz hükümleri idrâk edersen ehlullâhın yolunu tâkip eden bu cemâât ile kendin için bir izâfet ve onların hallerinden bir hâl, ahlâkından bir ahlâk, tavırlarından bir tavır yahut sadâkatlerinden, zühd, gayret ve ibâdetlerinden bir nebzecik de olsa mülâsebet (ayniyet) peydâ olur. Akabinde avn-i ilâhi ile Rabbânî lütuf ufuklarından onların üzerine rahmet bulutlarından yağan feyz yağmurları senin üzerine de sağnak sağnak yağacaktır. Çünkü ehlullah, kendileriyle berâber bulunanların asla şekâvete düşmediği bir kavimdir.

36.Sohbet: "Fücûr Ehlinden Kaçınmanın Lüzûmu"

"Ey oğul! Mümkün olduğunca fısk ve fücûr ehlinden uzak dur. Onları dost edinme ve onlardan sana gelebilecek bir yakınlık arzûsuna da fırsat verme. Çünkü sen ona iyilik etmiş olsan o, bu iyiliği inkâr eder. Eğer o, sana bir ihsanda bulunursa bu iyiliğini senin yüzüne vurur ve dostluğuna ihânet eder. İşte buna binâen, seçilmiş peygamber (sav) bir duâsında şöyle niyâz ediyordu. "Ya Rabbi bana fâcir vâsıtasıyla bir ihsanda bulunma"[53] fâcirin yaklaşması, günahkârlığını izhâr ve ilân ederek değil onu perdeleyerek olur. Yaklaştığında ise insanın kalbine kasvet ve gafletle atılır. Yine nebiyy-i zîşan efendimiz bir duâlarında şöyle iltica eyliyordu; "Allah'ım! kasvetten, gafletten, fakırlıktan ve miskinlikten sana sığınırım."[54] Hadisteki miskinlik (meskenet) lafzından Resûl-i ekrem'in meskenetin vasıflarını kastettiğini zannetme. Bilakıs o, dinin rükûnlerini ikâme etmek için meskenetin hükmünü kastetmiştir.[55] Nitekim O

---

[53] Şevkâni, Fevâıdu'l-Mecmu'a, s.95, Had No. 18/632

[54] el-Müstedrek ale's-Shıhayn 1/212 Had. No. 144

[55] Burada herhalde Allah'a karşı fakr ve meskenetten değil, maddı fakırlık sebebıyle beynennâs zelîllikten Allah'a sığınmıştır.

(sav) bir dûasında şöyle buyurmuştur: "Allah'ım beni miskin olarak yaşat ve miskin olarak öldür ve yine miskinler zümresiyle haşret."[56]

Ey oğul! tüm insanlara hüsn-i zan beslemek sûretiyle kendini gaflete sokma. Çünkü şer-i şerîf kendi nizâmı etrafında dönüp durur. Bir hadîste şöyle buyrulmuştur; "Kimin insanlara hüsn-i zannı çok olursa, onun nedâmeti de çok olur."[57] Buna binâen, işlerinin hepsinde büyük hikmet sâhibi olan (sav)'ın gösterdiği düstûra riâyet et. İşlerini bu mihenge vur. Fakat insanlar hakkında mutlak bir sû-i zan da besleme. Çünkü böyle davranmak dahî ahlâk-ı zemîmedendir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "Bâzı zanlar vardır ki günahtır."[58] Zannında sezgi ve hikmet duvarları arasında dur. Hakkında hiç bilgi sahibi olmadıklarını hemen dost edinme. Bir insanı tecrübe edip onun doğru biri olduğunu anladığında ise onun hakkındaki, mârifetin hükmünü ihmâl etme. Evhâmıyla haşir neşir olan, zanlarının meczûbu ve fikirleri sebâtsız insanlardan aslâ olma. Bilâkis doğru ve sâdıkların refîki ol. İşte o zaman görüşlerinde hikmet ve işlerinin netîcelerinde hayır olduğunu anlarsın. Tevfîk Allah'tandır.

36.Sohbet: "Tahdis-i Nîmet İle Tefâhürün Farkı ve Şeyh Ravvâsın Tahdis-i Nîmette Bulunması"

Tahdîs-i nîmette bulunmak[59] Muhammedî ahlâkın şerefindendir. Tahdîs-i nîmetin sınırını aşmak ise nîmeti vereni unutup nîmete nâil olanı ön plana çıkararak haddi aşmak ve yanlış şeylere doğru Hakkın kapısından uzaklaşmaktır. Tahdîs-i nîmette bulunmanın sınırı şudur ki; nefsi okşayıcı şeylere ve insanlara üstünlük taslama yoluna sülûk etmemektir. Çünkü beşeriyet,

---

[56] Sünnen-i İbn-i Mâce 2/1381-1382 Had. No: 4126

[57] Şevkânı, el-Fevâıdu-l Mecmua, s.2, Had. No: 135/783

[58] Hucûrat 48/12.

[59] Tahdîs-ı Nîmet. Kulun, Allah'ın kendisine verdiği nîmetleri araya nefsânî bir haz sokmaksızın şükür bâbında saymasıdır.

bir ipe dizilmiş inciler gibidir. Yaratılmışlığın hükmü, birbirine üstünlüğü olmayan Rahman'ın mahlûkâtının bütün zerrelerine şâmildir. Bir ipe dizili inciler olmaktan murâd insâniyet ve yaratılma birliği açısındandır. Hak teâlâ'nın nebîsine yapmış olduğu hitabında bu eşitlik ve üstünlük arasındaki fark gâyet beliğ bir şekilde açıklanmaktadır; "Muhakkak ki ben sizin gibi beşerim"[60] Devâmında ise "(fakat) bana vahyolunmaktadır"[61] buyurularak O'nun üzerine verdiği nîmetlerin fazlalığıyla insanlar arasında teferrüd ettiği bildirilmektedir. "Muhakkak ki ben de sizin gibi bir beşerim ancak bana vahyolunmaktadır" âyeti ile hem beşerî eşitlik gözetilmiş hem de sınırına dikkat edilmiştir. Resûl-i ekrem efendimiz "ben vahy alıyorum" dememiş bilâkis "bana vahyolunuyor" diye vahyin kaynağına işâret edilerek Resûlün diliyle Kur'an'da tahdîs-i nîmet edilmiştir.

Ehlullâhın yoluna sülûk eden nice bidâyet ehli olanlar vardır ki bunlardan kimisi hâlini muhafaza etmiş kimisi de müşahedeleri sebebiyle şaşırmış, ileri geri konuşmuş, şer-i şerîfin haddini zorlayacak sözler sarfetmiş ve sekri sebebiyle ilâhi ahde riâyet edememiştir. Nâil olduğu nîmetlerle övünmüş, şathiyeler söylemiştir. İş bu zevât sussalar daha iyi olacaktı. Fakat öyle bir zümre daha vardır ki bunların ahvâlinin hükmü öncekiler gibi değildir. Bunlar nefislerinden kaynaklanan bir hazla saçma sapan şeyler söylerler. Güyâ kendilerinden addettikleri büyük zevât ile sekr ve vecd hâlinde övünüp dururlar. Halk arasında kendilerine bir üstünlük verilmesi ve büyük bilinme isteğiyle nefislerine uyarlar. Derin bir denize dalıp nîmete nâil olduklarını zannederler. *Fakat bu denizde boğuluverirler. Bununla* berâber, sekrinde sadâkat sâhibi olanlar, bu halleri bir sû-i edep ve tarik-i Hak'ta bir noksanlık sayılsa da şatâhât, mânevî sarhoşluk ve şeriatın sınırını aşmak gibi dillerinden sâdır olan şeylerden sorumlu tutulmazlar. Bunların şathiyelerindeki sözlerine elbette

---

[60] el-Kehf 18/10.

[61] el-Kehf 18/10.

iktidâ edilmez ve o sözler kabûl edilemez. Doğrusu şudur ki bu hallerde böyle insanlara itaat edilmediği gibi onlardan herhangi bir haber de nakledilemez. Onların haberlerini mu'teber saymak sâir nâsın istikametlerinin bozulmasına yol açar. Belki de insanları felâket uçurumlarına sürükleyiverir.

Bir hadîs-i şerifte buyurulmuştur ki; "Ağızlarınızı temiz tutunuz. Çünkü ağızlar Kur'an yollarıdır."[62] Bu yüce haberde, hissî temizlik ve mânevî temizlik olmak üzere iki mânâya işâret vardır. Hissî yâni maddi temizlik misvak ile ağzı yıkamak ve temiz tutmak, muharremâttan olan kötü şeyleri yemekten kaçınmakla veya sarımsak, soğan gibi bitkilerden kaçınmakla, şüpheli ya da günaha yakın olan yiyecek ve içeceklerden uzak durmakla olur. Bunların hepsi bilinen şeylerdir. Fakat bir de şu vardır ki dudaklar Kur'an yollarıdır ve Kur'an, içinde asla bâtıla ihtimali olmayan hak ve temiz bir mânâya sahiptir. Mânevî temizlik ise küfr, kizb, çirkin söz, kovuculuk, gıybet, fesat, fuhuş ve emsâli Allah'ın haram kıldığı şeylerden dilin gerektirdiği kâmil bir edeple kaçınmakla olur. Kendisinde olmadığı halde velâyet iddiasına kalkışmak, insanlara baş olma arzûsu, şathiyeler savurmak, güyâ ilâhi huzurda nâz ve işvede bulunmak, kelâmı Allah'ın irâde etmediği bir mânâda tevîle yeltenmek, hulûl ve ittihâdı kabûl etmek dahi kötü hallerdendir. Dudağın aslı, Kur'an yolu olmasıdır; onda hak ile bâtıl, şerr ile hayr, zulmet ile nur asla karışmaz. Bu ahvâlin şerhine binâen ârif olanlar bilir ki tahdîs-i nîmette bulunmanın şartı onu içerisine yalanın girmediği, gurur ve kibrin karışmadığı, sekr ve gıybetle mezcolmamış bir kelâm ile gerçekleştirmektir. Ne zaman ki sâlik, insanı ilâhî kapıdan uzaklaştırıcı bu şeylerden kurtulur, uyanık olur, nefsîyle övünme ve riyâset sevdâsı elbiselerine bürünmekten imtinâ ederse, işte o zaman tahdis-i ni'met sahih olur. Tahdîs-i nîmet bâbında söz söyleyenler ayıplanmaz, bilakis ni'met-i ilâhî ile mükâfâtlandırılır. İşte buna binâen ben dahi Al-

---

[62] ed-Deylemi, el-Firdevs bi Me'surı-l-Hitab 2/461 Had. No: 3970.

lah'a hamd ediyor, Onun bana verdiği nîmetleri şükür sahâsında dile getiriyorum;

Her lahzada ve göz açıp kapama sayısı kadar Hakka hamd u senâ ederim. Râzı olduğu şeylerden, benden ve ihvânımdan râzı olmasından dolayı şükrederim. Çünkü, her türlü ihtiyaçtan münezzeh olan Rabbim bana, îmân nîmetini vermekle ikramda bulundu. Sırf habîbi, kâinâtın rûhu, insanların ve cinlerin efendisini yarattığı için fazlı ve lutfu ile beni de yarattı. Mevsimlerin değişmesi ve her yeni varlığın varlık âlemine gelmesi sayısınca salât u selâm Habib-i kibriya'nın üzerine olsun. Hak teâlâ, bana takvâ elbisesini giydirdi. Tertemiz şeriâtın naslarıyla desteklenmiş ihâtalı bir ilmi, hikmetin künhüne vâkıf olmayı ve birçok ilme vukûf kesbetmeyi bahşetti. Büyük insanların, devrin ileri gelenlerinin hürmetle önünde eğilip doğrulduğu geniş mevzûları anlama kabiliyetini verdi ve yüce Resûlün (sav) zâhiri ve bâtını hizmetine ilhak etti. Allah bana öyle kutsal şeyler lûtfetti ki; Muhammed'î vuslat yolunun, yüce Rifâî tarikati sâliklerinin şeyhi ve ümmetin büyük şeyhi gavs-ı ekber, kibrit-i ahmer, Fatımâ-i Zehrâ âilesinin parlak dolunayı, üstâdım, efendim, gözbebeğim, Seyyid Muhyiddin Ahmed el-Kebir er-Rifâî el-Hüseyni (ra) silsilesine ittibâen bu yolda nâib oldum. Allah (cc) Muhammed (as)'in ilâhi feyz ve yardımları, Resûl-i Ekrem'e verâseten, onun haliyle hallenmekle ve kemâlinin güzelliğiyle örtünmekle yüce kutbiyyet mertebesine getirdiği şey vesileyle sırr-ı Ahmedî'yi lutfetti. Allah'a vuslat menzilinde kutupluk ve gavslık mertebesinden de sıçrayarak en son rütbeyi kazanana dek ahvâlimin, makâmının ve kemâlinin merdivenlerinde yükselmeye devam ettim ve neticede akıl, hikmet ve irfan sahibi olmak lûtfedildi ve "Garibu'l Gurabâ" lakâbıyla bana "Zamanın biricik efendisi" ünvânı verildi. Bu makâmda bana ilmin rif'ati ihsân edildi. "Bahâuddin" diye vasıflandırıldım. Hiç bir an geçmiyordu ki başarıların ve emniyetin hazinesi, büyüklerin büyüğü (as)'nün husûsi bir merhameti ve onun terbiye nazarının bereketi beni çepeçevre sarmış olmasın. Zuhûr makâmında gizlilik elbisesine büründüm. Ben mezarıma girdikten sonra ayrılığım başlayacak ve hemen ardından şarkta ve garptaki müslümanların

yaşadığı güzel beldelerde, şehirlerde Muhammedî irşâdın zuhûr nevbetleri ağır ağır çalmaya başlayacak. Kim ki bana temessük eder ve yolunu bana yönlendirirse, hürmetlerin madeni (sav)'nin dilinden dökülen beşâretli bir vâd ile emîn, mübârek ve vakar sâhibi olur. Her yönden insanı korumasına alan hâmînin himayesine alınır. Allah'ın desteği, Resûlünün gözetimi, evliyanın yardımıyla, ona zarar vermeye yeltenen hiçbir zarar veremaz ve yine ona düşmanlık etmek isteyenler emellerine ulaşamazlar.

Bilmiş olun ki, tarîkatimin zuhûr güneşi parıldamaya, hakîkatimin günü ağarmaya başlamıştır. Allah'ın nuru ve Resûlünün mededi ile bu yüce hakikatin aydınlığı ovaları, beldeleri aydınlatmaya başlamıştır. Yeryüzünde fesat arzû ile fani ihtiyaçları elde etme arzusu bu yolla asla mezcolmamışrtır. Bu yolda ne bir zorlama ne mutlak bir emir ne de mutlak bir nehiy vardır. Bilakis bu yüce hakikat râhı Allah'ın izniyle ümmetin dininde, Hakka götüren ve kalpleri O'na cezbeden bir yenilik meydana getirecektir. Bu dahî esrar-ı ilâhidendir ki; Hak teâlâ gönlümü bâzı ilâhî mevhibelerle doldurdu. Kur'an'da, Kur'an harflerinin her birinde hiçbirinin ki bir diğerine benzemeyan nurları müşâhede ettim ve buna hayret ettim. Bunun üzerine bana gâipten bir ses şöyle dedi; "Bu nurlar insanlığın sûretlerinin mânâlarıdır. Sen hiçbir sûret gördün mü ki biri diğerinin aynı olsun. (Sende bu harfleri onlara kıyas et)". Binaen aleyh ben dahî Allah'a hamd ve şükrettim. Hz. Peygamberin makâmından, Hakk'ın celâl nuruna galebe çalan ve her hâlükârda bu nurun efşân ettiği Cemâl nuru şeklinde Muhammedî yakınlık nuru gönlümü aydınlattı. Bu nurun gözümü ve gönlümü aydınlatması bir an dahi durmadığı gibi o nur ile ilim satırlarının aydınlandığı irfan sayfaları bana mâlûm oldu. Bu nurun bana açıklamadığı mânâsı kapalı kevnî bir sır kalmadığı gibi idrâkime sunmadığı gizli olsun açık olsun hiçbir mânâ kalmadı. İş bu esrar-ı ilâhiyeyi, mânâların kapalı olanlarını fasîh bir ibâre ve sahîh bir işâretle izhar etmeye başladı. Öyle ki emir lisanıyla bana "oku" diyor, ben de onun mazmunlarını okuyor, ilimlerine muttali oluyordum. Netîcede ben ilâhî mecliste makbûl, prensipleri teyid edilmiş, kalbi bereketli ve ölü ya da diri olayım kalbiyle bana yönelip yardım

isteyenlerin imdâdına yetişen biri oluverdim. Her kim benim vârislerime, nâiblerime muhabbet besler, velâyet râhına sülûk eder ve Allah rızâsı için tarîkatimde hizmete âmâde olursa o kişi zâhirde ve bâtında, dünyâda ve ukbâda, Nebî (sav) efendimizin medet sancağı altına girmiş olur. Her kimde benden yüz çevirir, vâris ve nâiblerime veya benim yoluma sülûk eden ihvâ-nıma buğz eder ise kurşunun ateşte eridiği gibi o da akibetinide, hâlinde ve sevdikleri arasında erir, mahvolup gider. Kalpler ona buğz eder, gözler onu denî görür. Diller onu ayıplar. Mânen başı aya kadar değmiş olsa dahî düşüp bataklıklara saplanmış olur.

37. Sohbet: "Tarikatte Sadâkat Ve Hidâyet Hakkında"

Kim benim tarikatimin düstûruna riâyet ederse bizden uzaklarda dahî olsa o, Allah'ın emânına dâhil olmuştur. Çünkü benim tarîkim Resûlullâhın azmettiği yoldan başka bir şey değildir. Bu yolun esası sağlam bir îtikat, a-mellere riâyet etmek, güzel haller, tevâzû'u prensip edinmek, Hakk'ın huzû-runda tezellül ve inkisâr ile durmak, halka merhamet ile muâmele edip onlar-la, herhangi bir üstünlük taslamadan yaratılış bakımından eşit olduğunu idrak ederek berâber bulunmaktır. İşte bu hakikat yolu, Allah'ın yürüyen ilmi, velâ-yet ülkesinin sarayı, Ebü-l Alemeyn Seyyid Ahmed el-Kebir er-Rifâî el-Hüseyni (ra)'in meşrebidir. Allah ondan ve onun vesilesiyle bizden razı olsun.

Ey oğulcuğum! Seyyid Ahmed er-Rifâî (as)'nin bu yüce yoluna sıkıca yapış ki, sâdık, müttaki, mübârek, Allah'ın râzı olduğu, irşad olmuş ve aynı zamanda sâir insanları hidâyet yoluna sevk eden biri olabilesin. Allah'ın se-lamı senin, bizim ve Allah'ın tüm sâlih kullarının üzerine olsun. Selâm, Al-lah'ın nebilerine ve hamd âlemlerin Rabbı olan Allah'a mahsustur. Allah ne güzel mevlâ ne büyük yardımcıdır.

Bu güzel sohbetleri hâvî risâle cümle mahlukatın Rabbının fazlı saye-sinde son bulmuştur.